

Czwarte Sprawozdanie

DYREKCYI

c. k. wyższej szkoły realnej

we Lwowie,

za rok szkolny 1877.

WE LWOWIE, 1877.

Nakładem funduszu szkolnego.

Z drukarni K. Piłera.

Ms. 1225.
Spr. 143

T r e ś ć:

- I. O burzach — rozprawa Karola Borowiczki.
- II. Kronika i statystyka zakładu za rok szkolny 1877 — przez Dyrektora.

O BURZACH.

Nietylko woda na kuli ziemskiej, ale także i atmosfera jest w ciągłym ruchu. W rozmaitych kierunkach i z rozmaitym chyżością płynie powietrze z jednego miejsca na drugie. Prądy te poczynają się i kończą albo na stosunkowo małej przestrzeni, albo w bardzo rozległych granicach, albo też rozciągają się na całe półkule ziemi, płynąc nietylko obocznymi łożyskami, ale także jeden po nad drugim.

Każde zaś takie poziome poruszenie powietrza atmosferycznego od najbliższego powiewu aż do wykorzeniającego drzewa orkanu zowiemy wiatrem. Ruch ten atmosfery powstaje z nieustannego dążenia prądów ogrzanego powietrza od równika i zimnego od biegunów, ażeby między sobą utrzymać nie podobną do osiągnięcia równowagę. Oprócz tych wiatrów, mamy jeszcze inne rodzaje wiatrów, które w ogóle burzami nazywamy. Do nich liczymy: wije, trąby, tornady i cyklony.

Pod burzą rozumiemy każdy wiatr, którego chyżość i siła pewien stopień przekraczają. Na morzu, gdzie wiatr jest silniejszy, niż na lądzie, uważamy taki wiatr za burzę, którego chyżość 25^m na sekundę wynosi; na lądzie zaś taki, którego chyżość 27^m przekracza. Co do siły staje się wiatr wtędy burzą, gdy jego barometryczny *gradient* jest bardzo wielki, to znaczy, gdy ciśnienie powietrza w miejscach tuż obok siebie leżących znaczne różnice przedstawia. Jak wielki musi być ten gradient, aby burzę wywołał zależy najprzód od tego, przy jakim stopniu siły uważamy wiatr za burzę, a powtóre, jaki opór musi wiatr przewyciężyć w ciągu swej drogi. W przecięciu możemy taki wiatr za burzę uważać, którego gradient 0.3^{mm} na jedną milę geograficzną wynosi.

Okolo barometrycznych maximów są gradienty zawsze małe, dla tego nie ma tam nigdy burz; gdy przeciwnie okolo minimów mamy nieraz tak wielkie gradienty, że one burze wywołują. Okolo takich barometrycznych minimów wiatr skręca się ku ich środkowi tworząc linie krzywe wskutek czego powstają tak zwane wije.

Widzimy je często w dni pogodne i gorące jak wirując nad ogrzaną powierzchnią placów naszych, zdźbła słomy, suche liście i proch nieraz do znacznej wysokości podnoszą. Wije tworzą słup nieraz o kilkometrowej średnicy, na którego powierzchni powietrze w skrętach śrubowych do góry się wznosi, jak to na porwanych liściach i lekkich przedmiotach widzieć możemy. Częściej i w większych rozmiarach pojawiają się one nad ogrzanymi stepami i puszcami. Humboldt, spostrzegał je na południowo-amerykańskich prerjach, Clarke na stepach rosyjskich a Bruce na puszcach Afryki.

Wznoszący się do góry prąd powietrza z ruchem wirowym lub bez niego zowiemy trąbą. Trąby powstają tak nad lądem jak i nad

woda, i przedstawiają się jako ciemny słup, któren się jak lejek z chmur na dół spuszcza i na dolnym swoim końcu, gdy się lądem posuwa, piasek i inne lekkie przedmioty wirując do góry podnosi, gdy zaś nad wodą się utworzy, wciąga ją śrubowym ruchem ku wiszącemu z chmur lejкови. Trąby odbywają mniej więcej drogi regularne i posiadają wielką siłę podnoszenia i wciągania. Często towarzyszą im wielkie deszcze ulewne, grady, błyskawice i grzmoty. Ruch wirowy trąb może odbywać się w prawo lub w lewo i zawisł tylko od kierunku, jaki wskutek przypadkowych okoliczności obrały pierwsze strumienie powietrza, które w nią wpadły. Powstają one szczególnie podczas ciszy i przy mocno ogrzanem powietrzu, a mianowicie w gorącej porze roku. Czasami nie sięgają one aż do najniższych warst powietrza, lecz zawisają niejako nad powierzchnią ziemi.

Bardzo interesujący opis takiej trąby, którą dnia 1 maja 1835 w Koblencyi widziano, podaje Mohr w 36 tomie roczników Baggendorfa.

O godzinie 2 minucie 30 po południu powstała w pobliżu fortu Aleksandra na polu w Neuendorf wija, która wkrótce przybrała ogromne rozmiary i w trąbę się zamieniła. Postępowała ona od pół-z. ku pół-wsch. stronie właśnie ku cyplowi łądu, który lewy brzeg Renu z lewym brzegiem Mozeli tworzą. Kobieta, która z koszem na głowie wracała z pola do domu, obaliła trąba na ziemię, a kosz wysoko w powietrzu uniesiony, rzuciła na drugą stronę Renu. Chmura prochu, która wirując po nad ziemią przeciągała, była szarą i nieprzeźroczystą. Miała ona ukosne położenie ku prądowi wiatru, górna i szersza jej część w wyższych warstwach była naprzód pochylona, dolną zaś i węższą wlokła niejako za sobą. Trąba ta miała kształt stożka ściętego, którego część węższa na dół zwrócona miała średnice 20—30^m, otwór zaś górny był 3—4 razy większy; a wysokością przewyższała wszystkie stojące przedmioty. Ruchowi tej trąby towarzyszył straszny szum. Pierwszym wysokim przedmiotem, który po drodze spotkała, była fabryka safianu. Zerwała ona ze strasznym łomotem dach budynku i rzuciła go o jakie 40 kroków daleko na pole. Powyrywała drzwi i okna z ramami, i unosząc je w powietrze, daleko porozrzuciła. Na strychu wiszące skóry porwane tą trąbą unosiły się wysoko jakby czarne ptaki latające. Ztąd posunęła się trąba ta szybko ku rzece Mozeli, gdzie całe zjawisko się zmieniło, z trąby bowiem łądowej stała się trąba wodna. Ryjąc wodę wśród dzikiego wycia, wzniosła ją do znacznej wysokości, a średnica tego wodnego lejka zajęła połowę koryta rzeki. Dostawszy się do owego cypla ziemi, zawahała się w swoim pochodzie, jakby się namyślała, który kierunek obrać, a zwróciwszy się potem wprost po nad rzekę Ren, pociągnęła ku wiosce Ehrenbreitstein. Dostawszy się na prawy brzeg Renu, rzuciła niesioną wodę na ziemię, a porwawszy 40^m długie płótno, leżące na blichu, wzniosła je wysoko w powietrze, tak, że jak wstęga wijąca się wyglądało. Siedm drzew 20^{cm} grube, wykorzeniła, z innych obłamawszy gałęzie, 15^{cm} grube, daleko porozrzuciła i na tem zakończyła swoje czynność. Kilka minut potem zjawisku lunął deszcz nawalny połączony z gradem.

Gwałtowne poruszenia powietrza, których siła i przestrzeń o wiele trąby przewyższa, zowiemy tornadami.

Powstają one z silnego do góry wznoszącego się prądu powietrza, które w górze swoje pary wodne zgęszcza i w skutek tego ciągle się odnawiając po nad ziemią porusza. Szerokość takiego słupa powietrznego wynosi najmniej 700 m. We wszystkich prawie tornadach porusza się wiatr w skrętach śrubowych. Nad tornadem unosi się zwykle chmura burzliwa, utwór zgęszczonej pary wodnej. Ta przybiera kształt lejkowaty i wysyła błyskawice, grzmoty, deszcz a czasami i grad. W północnej Ameryce poruszają się tornady lądowe w kierunku połud.-zach. ku półn.-wsch. Obalają drzewa przeszło 1^m grube, zrywają dachy i podnoszą dość ciężkie przedmioty, przenosząc je daleko. Tornady morskie zdybujemy często w sąsiedztwie pasa ciszy równikowej, ale także i na innych miejscach. Posiadają one zwykle większą średnicę niż tornady lądowe, i są dla tego o wiele straszniejsze i dla okrętów niebezpieczniejsze. Zdradzają swoje nadejście małą czarną chmurką, tak zwanem wołowym okiem, która jednakowoż szybko rośnie i wkrótce w górze lejkowato się rozszerza; jest to ta chmura burzliwa, którą wznoszący się prąd powietrza tworzy. Podobna ciemna chmura jest również zwiastunem tornadu lądowego.

Pomiędzy wijami, trąbami, tornadami i cyklonami, o których później pomówimy, istnieją bardzo niestałe granice, a różnica polega tylko na gwałtowności i wielkości. Wszystkie zawdzięczają swój początek siliwie do góry wznoszącemu się prądowi powietrza ogrzanego i nasyconego parą wodną. Trąby a poniekąd także i tornady powstają, gdy powietrze znajduje się w równowadze chwiejnej.

Stałą jest równowaga powietrza wtedy, gdy cząstka jego wyparta z pierwotnego położenia, napowrót to samo położenie zaraz zajmuje, gdy siła wypierająca działać przestaje. To się dzieje wtenczas, gdy ciepłota powietrza od góry stosunkowo pomału i jednostajnie się zmniejsza, ponieważ wtenczas cząstka powietrza wyparta z dołu do góry wnet oziębiona staje się gęstszą niż wyższe warstwy powietrza, do których się dostała i wskutek tego na dawne swoje miejsce powraca. Również cząstka powietrza, która z wyższego punktu ku niższemu wypartą została, ogrzewa się, staje się lększą i wkrótce stara się zająć pierwotne swoje położenie. Gdy się zaś dolne warstwy bardzo ogrzeją, jak to zwykle w dniu spokojne i przy wielkim upale słońca bywa, i to nad ziemią która się bardzo prędko ogrzewa jak n. p. puszcza, to łatwo być może, że dolne warstwy powietrza więcej się rozszerza, a zatem będą lększe, niż spoczywające nad niemi wyższe, i wtedy znajduje się powietrze w stanie równowagi chwiejnej. Najmniejsza przyczyna, n. p. lot ptaszka, wystarczy, ażeby tę równowagę zniszczyć, i najniższe warstwy powietrza pobudzić do wzniesienia się wyżej na miejsce, które ich ciężarowi i gęstości odpowiada. W ten sposób powstaje wznoszący się do góry prąd powietrza. Gdy do tego powietrze to nasycone jest parą wodną, to ułatwia ona to wznoszenie się, bo osiągawszy pewną wysokość, gdzie się para wskutek oziębienia zgęszcza, ciepłik utajony, a teraz przez zgęszczenie pary uwolniony, podwyższa ciepłotę wznoszącego się powietrza, czyniąc je lżejszem od innych warstw w równej wysokości nad ziemią.

Wilgotne i spokojne powietrze, a wielki upał są główną przyczyną utworzenia się równowagi chwiejnej w atmosferze, a wskutek tego także

powstawania wznoszących się miejscowych prądów powietrza, które przy sprzyjających warunkach w wieje, trąby, tornady lub cyklony się przestacają.

Na wszystkich punktach wicheru, panującego około barometrycznego minimum, gdzie gradient wielkość 0.3^{mm} przekracza, otrzemujemy burzę. zowiemy zatem ten i wszystkie większe gradienty, gradientami burzy. W niektórych wypadkach n. p. w burzach w strefie gorącej, znajdziemy na wszystkich stronach wicheru, gradienty i skrety burzy. Takie burze zowiemy cyklonami.

Cyklony są to burze strefy gorącej, u których ze wszystkich stron rozrzedzonego centrum wiatry nadzwyczajną gwałtowność posiadają. Ta część, w której siła wiatru do potęgi orkanu wzrasta, tworzy linię owalną, której średnica 12 do 80 mil geograficznych wynosi. W środku cyklonu znajduje się barometryczne minimum, wynoszące 700^{mm} .

Około tego centrum jest pierścień szerokości 2—4 mil, gdzie ciśnienie powietrza równa się minimum. Po za tym pierścieniem rośnie ciśnienie tak szybko w stosunku do odległości od środka, że barometryczny gradient przeszło 3^{mm} na milę wynosi. W dalszych odległościach gradienty zmniejszają się aż do normalnego ciśnienia. Chyżość wiatru odpowiada wielkości gradienta. Na półn. półkuli odbywa wiatr ruch wirujący według prawa Foucaulta od połud. przez wsch. na półn. i zach. a więc przeciwnie niż ruch wskazówki na zegarze, na połud. zaś półkuli w tym samym kierunku, jak się wskazówka na zegarze posuwa. Z rodzaju tego ruchu wynika zasada Buys-Ballota: gdy w cyklonie zwrócimy się plecyma ku wiatrowi, to środek znajduje się na półn. półkuli na lewo, na połud. zaś na prawo, w obu zaś razach jest nieco naprzód wysunięty. Około tego środka znajduje się przestrzeń, w której zupełna cisza panuje. Miejsce to nazwiemy wziewnią centralną, a po za nią szaleje wiatr z chyżością i siłą orkanu.

Nad cyklonem wznoszą się gęste czarne chmury, które w towarzystwie grzmotów i błyskawic wielkie strumienie deszczu wylewają. Rozszerzają się one do 100 mil od środka cyklonu na wszystkie strony, ponieważ można je na jakie 200—300 mil morskich widzieć, i służą w takich razach żeglarzom za przestrożę. Pod tą daleko sięgającą czarną powłoką nad samym środkiem pędzą poroziwane chmury burzliwe w liniach spiralnych ku brzegowi cyklonu.

Wziewnia centralna cyklonu postępuje ze zmienną chyżością naprzód. Chyżość zachodnio-indyjskich cyklonów wynosi 25—35^{km} na godzinę, we wyższych stopniach szerokości geograficznej 45—55^{km}, a nawet 80^{km}. Na oceanie Indyjskim wydaje się ruch cyklonów powolniejszym, bo tylko 5—20^{km}, a nawet spostrzegano tam całkiem cicho stojące cyklony.

Kolebką cyklonów jest strefa gorąca. Powstają one mniej więcej około 10° półn. lub połud. szerokości i poruszają się w ten sposób, że wziewnia centralna najpierw ku zach. postępuje oddalając się przytem na półn. lub połud. od równika. Około zwrotników zwraca się środek wprost na półn. lub połud. według tego, na jakiej półkuli się znajduje.

Kształt drogi jest w ten sposób parabola, której wierzchołek między 20° i 30° szerokości geograficznej leży, jak to widzimy na fig. 1.

przedstawiającej drogę cyklonu, którego na wyspie Barbados straszne спустoszenia sprawił.

Na połd. oceanie Indyjskim mają wziewnie centralne, jak długo w sferze gorącej się posuwają, połd.-zach. w strefie zaś umiarkowanej połd.-wsch. kierunku. Cyklony połd. półkuli można tak co do ruchu obrotowego jak i postępowego uważać za odbite w zwierciadle obrazy, cyklonów półn. półkuli.

Na morzu Chińskim posiadają cyklony o wiele mniejszą średnicę, a wziewnia centralna, która zdaje się niekiedy cicho stać, porusza się w ogóle na zach. pomiędzy połd.-zach. i półn.-zach. Te cyklony zowią się tam tyfonami.

Wewnętrzna wklęsła (na półn. półkuli prawa, na połd. lewa) strona paraboli jest ogromnym postrachem żeglarzy. Panujący bowiem tam kierunek wiatru usiłuje okręt do zgubnej wziewni centralnej wciągnąć, dlatego też zowią oni tę na prawo leżącą część cyklonu (na półn. półkuli) niebezpieczną ćwiartką, która na fig. 1. cieniowaniem jest oznaczona.

Fig. 2. przedstawia zmianę kierunków wiatru w cyklonie półn. strefy gorącej, przechodzącym przez jakieś miejsce na ziemi.

W każdym miejscu, po nad którym wziewnia centralna cyklonu przechodzi spada najpierw barometr do najniższego stanu, potem następuje pierwsza część burzy szalejącej od półn.-wsch. strony. Po najgwałtowniejszych uderzeniach nastaje cisza grobowa, barometr przestaje opadać i deszcz leje strumieniem z czarnej chmury, która także błyskawice i grzmoty wysyła, rzadko kiedy odsłaniając błękit nieba, co „okiem burzy“ się zowie. Wówczas wziewnia centralna przechodzi po nad tem miejscem. Jak szybko ta przerażająca cisza zaczęła się, tak też i szybko się kończy. Barometr zaczyna się znowu podnosić i orkan powstaje znowu z przeciwnej strony t. j. półn.-zach. z nową wściekłością.

Znajduje się miejsce po za kierunkiem wziewni centralnej na prawej stronie, to wiatr dmie od półn.-wsch., wsch. połd.-wsch. i połd. strony i żadna cisza go nie przegradza. Po lewej stronie cyklonu wieje wiatr w półn. półn.-zach., zach. i połd.-zach. kierunku.

Cyklony, które dość często z morza Atlantyckiego Europę nawiedzają, zdają się być dalszym ciągiem cyklonów morza zachodnio-indyjskiego. Wziewnia centralna posuwa się na wsch. lub połd.-wsch. niekiedy zbacza nagle ze swej drogi, jak to widzimy na fig. 3. przedstawiającej drogę cyklonu, którego 18. listopada 1864 półn.-zach. Anglię nawiedził.

Pominąwszy siłę mechaniczną, jaką te orkany posiadają, a o której w przybliżeniu jakie takie wyobrażenie powziąć możemy, porównując je ze znanymi nam burzami, przyczyniają się jeszcze inne czynniki do potęgowania ich okropności.

Niski stan barometryczny w wziewni centralnej cyklonu jest powodem że morze w tém miejscu znacznie się podnosi, do czego jeszcze wody pędzone ze wszech stron wiatrami się przyczyniają. Powstaje zatem powódź, która dostawszy się na niskie wybrzeże wraz z ulęwnym deszczem całe okolice zatapia. Dzieje się to często w nizinie ujścia Gangesu, gdzie nieraz mnóstwo ludzi w zimnych nurtach swój grób znalazło.

Na otwartem morzu takiego wezbrania widzieć nie możemy, ponieważ wysokość słupa wody niknie w porównaniu z wielką płaszczyzną morza. Tu jednak ścieranie się wezbranych bałwanów jest dla okretów niemal straszniejsze niż może sam cyklon. To wzburzenie morza, którego żadną miarą opisać nie można polega na tém, że rozmaite fale, wzniesione wiatrami orkanu wiejącymi z rozmaitych kierunków w jednym punkcie się zdybują. A gdy zważymy, że centrum cyklonu niestannie miejsce swoje zmienia, i tym sposobem nowy kierunek falom nadaje, które według praw interferencyi albo nawzajem się niszczą, albo też wzmacniają, to łatwo pojmujemy, jak nieregularnym i burzliwym musi być ruch morza podczas takiego orkanu.

Zauważano nieraz, że gdy cyklon po nad stałym lądem przechodził, siły podziemne czyniły występywały, i gwałtowne wstrząśnienia ziemi sprawiały. W takich razach trudno rozróżnić skutki trzesienia od spustoszeń orkanu. Przeciw takim potęgom nie mamy innej broni, jak tylko znajomość ich praw. Zręczny żeglarz, obeznany dobrze z prawami cyklonów, nie tylko stawia śmiało czoło niebezpieczeństwom jakimi one zagrażają, lecz owszem wyzyskiwuje je niekiedy na swoje korzyść. Na półd. oceanie Indyjskim prawie każdego kapitan okrętu dobrze jest obznajomiony z cyklonami i oczekuje ich przybycia, by za ich pomocą do Indyi i Australii odbyć podróż. Znalazszy taki cyklon, starają się tylko o to by się dostać na półn. jego stronę, ponieważ to ćwiartka nie jest niebezpieczną, owszem dostarcza okrętowi jednostajnego wiatru zachodniego, przyczem potrzebuje on na to zważać, by się trzymał w znaczném oddaleniu od wziewni centralnej. Taka podróż zowie się „jazda cyklonem“.

Pomimo różnicy co do formy zewnętrznej jaka pomiędzy wiatrami, trąbami, tornadami i cyklonami zachodzi, istnieje przecież między niemi oczywiste pokrewieństwo, które na tem polega, że przyspieszone wznoszenie się powietrza ogrzanego jest przyczyną ich powstawania. Już przy trąbach i tornadach wspomnieliśmy, że równowaga chwiejna powietrza jest przyczyną tworzenia się tychże, i ta sama jest też powodem tworzenia się cyklonów. Tylko w tém zachodzi różnica, że tamte mogą w rozmaitych szerokościach geograficznych powstawać, tych zaś kolebką są morza strefy gorącej, a mianowicie poniżej 10° półn. lub połd. szerokości i to tylko w najgorętszej porze roku. Średnica tamtych jest w porównaniu ze średnicą cyklonów bardzo mała. Jakim sposobem powstaje wziewnia centralna objaśniliśmy przy opisie wyż wspomnianych orkanów. Do tej wziewni centralnej wpada powietrze sąsiednie ze wszelkich stron, aby zachwianą równowagę napowrót ustalić. Jeżeli średnica takiej wziewni jest bardzo mała, to zrównoważenie następuje predko. W przeciwnym zaś razie, gdy wziewnia centralna posiada średnicę kilkumilową, to powietrze zdążające ku miejscu rozrzedzonemu, zmuszone jest wskutek obrotu ziemi, około tego środka w liniach spiralnych krążyć i to według prawa Foucaulta na półkuli półn. w prawo na połd. w lewo. Siła odśrodkowa konieczne następstwo ruchu środkowego, przeszkadza zdążającemu powietrzu zbliżyć się ku wziewni centralnej i wypełnić ją, owszem wznosi się ono w skretach śrubowych do góry, przyczem chyżość obrotowa i siła

odśrodkowa tak dalece się zwiększają, że powietrze to w górze od osi cyklonu się oddala i owe chmury burzliwe na zewnątrz rozpędza. Raz zrobiony obrót powietrza sprawia ten skutek, że wzwiewni centralnej nie tylko dłuższą, niekiedy kilkotygodniową trwałość zapewnia ale ją nawet jeszcze podtrzymuje. Z tego wynika, że na równiku cyklony nigdy powstawać nie mogą, ponieważ powietrze zdążające od półn. i połd. jednakowo na zachód za wzwiewnią centralną pozostaje i ruchu obrotowego wywołać nie może. Także w bliskości równika około 5° półn. i połd. szerokości pozostawanie się w tyle jednego a postępowanie naprzód drugiego prądu powietrza tak jest nieznaczne, że popęd do obrotu jest bardzo słaby. W tej szerokości może wznoszenie się powietrza tylko trąby, albo krótko trwające tornady wywołać. Właściwe cyklony powstają dopiero w sferze passatów.

Wyobraźmy sobie taki cyklon w obrębie półn-wsch. passatu, to wiruje on w kierunku od półn. przez zach. na połd. i wsch. Przypatrzwszy się fig. 4. widzimy, że w połd-wsch. punkcie wiru półn-wsch. passat ruchowi obrotowemu powietrza opór stawia, ruch ten opóźnia i zgęszczenie powietrza sprawia; w punkcie półn.-zach. zaś ruch ten przyspiesza i rozrzedzenie skutecznia.

Ponieważ na półn-zach. stronie cyklonu powietrze przez wpływ passatu rzadsze jest, niż na każdej innej stronie obwodu, to musi wzwiewnia centralna koniecznie w tę stronę się poruszać. W sferze półn. passatu tworzy się wzwiewnia centralna, gdy się tak wyrazimy co chwila na nowo, zawsze coraz dalej w półn-zach. kierunku. W sferze zaś połd. passatu z tych samych przyczyn wzwiewnia centralna musi w połd-zach. kierunku postępować.

Gdy cyklon półn. granicę półn-wsch. passatu przekroczy, wstępuje on wtedy na terytorjum wiatrów zmiennych. Posuwanie się w kierunku półn-zach. spowodowane passatem, ustaje. Także i inne warunki zmieniają się od razu. Powietrze, które cyklon podczas pobytu swego w sferze passatu zasilalo, miało mniej więcej taką samą ciepłotę i ilość pary wodnej, jak on sam. Inaczej się dzieje w strefie umiarkowanej. Tu powietrze płynące od połd. jest ciepłe i parą nasycone, od półn. zaś zimne i suche. Powietrze połd. wpadając w połd-wsch. punkcie cyklonu fig. 5. obiega najpierw jego wsch. połowę i ma wskutek wyższej ciepłoty i większego zasobu pary, większy popęd ku górze niż półn., które w półn.-zach. stronie wpadając, półn-zach. część jego okrąża. Żywsze wznoszenie się i przeto znaczniejsze rozrzedzenie następuje w półn.-wsch. części cyklonu; wzwiewnia centralna zmuszona jest przeto na półn-wsch. się posunąć i w tym kierunku dalszy swój pochód odbywać. Rozumie się samo przez się, że gdy cyklon dostanie się sferę panującego wiatru, to ulega on takim samym zmianom, jakie przy passacie poznaliśmy. Jeżeli n. p. cyklon dostanie się w połd.-zach. wiatr, którego tak często Europę nawiedza, to zbacza on ze swojej półn-wsch. drogi na wsch. i w rzeczywistości największa część cyklonów europejskich tą drogą postępuje. Przyczyny te wyjaśniają, że cyklony w Europie nieraz nagle z drogi zbaczają, jak to fig. 3. przedstawia.

Jeżeli na zachodnich wybrzeżach Europy prąd równikowy panuje, w Europie środkowej zaś biegunowy, to zbacza cyklon nadchodzący z mo-

rza Atlantyckiego wskutek połd-zach. wiatru najpierw na wsch. a w tym kierunku postępując dalej, dostaje się do prądu biegunowego, który na półn-wsch. strony wieje. Gdyby ten tylko na cyklon działał, to by go zmusił tak, jak passat, w półn-zach. kierunku postępować. Ponieważ jednak przyczyna, która go na półn-wsch. pędzi (t. j. przeciwieństwo we własnościach powietrza połd. i półn.) jeszcze istnieje, przeto zmuszony on jest w półn. kierunku postępować.

Te same uwagi stosują się także do cyklonów na połd. pół kuli. Nagłe uderzenia wiatru, tak często towarzyszące cyklonom, są według Reya skutkiem gwałtownych deszczów, które jakby w kaskadach spadając, wielką ilość powietrza ze sobą porywają, a to z jednej strony cyklon do gwałtownego uderzenia pobudza, z drugiej zaś prawie aż do zupełnej ciszy łagodzi.

Straszne zjawiska elektryczności atmosferycznej, towarzyszące ulewom deszczowym, nie potrzebują dalszego wytłumaczenia; pojawiają się one tam, gdzie chmury przedko i massami się tworzą.

Rozszerzanie się cyklonu polega częścią na sile odśrodkowej, częścią na obrocie ziemi około swej osi. Cyklon powstawszy raz i zajmawszy kilka stopni szerokości geograficznej, musi się przy dłuższym istnieniu pod wpływami wyżej wspomnianymi rozszerzać, bez różnicy, czy stoi na miejscu, czy też postępuje dalej.

Podczas rozszerzania się wciąga cyklon coraz większe ilości powietrza w swój zakres oddając im część swej chyżości, aby nowe masy w ruch wprawić, własny zatem ruch cyklonu coraz więcej maleje, a siła jego tem samem się zmniejsza. Tym sposobem przestałby cyklon wkrótce istnieć, gdyby nieustanne wznoszenie się powietrza we środku popędu do ruchu wirowego nie utrzymywało.

Antille, do których Barbados należy, są przeważnie ojczyzną szalających cyklonów. Na połd. indyjskim oceanie bywa wyspa św. Maurycego od cyklonów nawiedzana i to daleko częściej, niż sąsiednie wyspy Bourbon i Rodrigez.

Wytłumaczywszy wszystkie zjawiska i prawa, jakim cyklony podlegają, dodaję opis cyklonu przedstawionego na fig. 1. który w dniach 10. i 11. sierpnia 1831 srożył się na wyspie Barbados. Dnia 10. sierpnia o godzinie 7. wieczorem niebo było pogodne, a powietrze całkiem spokojne; cisza ta trwała do godziny 9tej poczem zaczął dąć wiatr od półn. strony. Około godz. 10 $\frac{1}{2}$ spostrzeżono dalekie błyskawice w półn-zach. stronie, a silniejsze uderzenia wiatru i deszcz przemijający trwały prawie do północy.

Po 12. godzinie było całe niebo wskutek nieustannych błyskawic jak w ogniu, a burza nadszła od półn. i pół-wsch. strony. O godzinie 1szej po północy dnia 11. sierpnia wzmogła się jeszcze bardziej szalona wściekłość wiatru, a orkan zwrócił się z półn-wsch. ku półn-zach. stronie. Około 2 godziny wycie orkanu było tak straszne, że żadne pióro nie jest zdolne go opisać. O godzinie 3. wiatr zaczął słabnąć, ale ciągle jeszcze powtarzały się gwałtowne uderzenia od połd-zach. i zach. strony. Na kilka chwil ustały także błyskawice, a miasto okrywała straszliwa ciemność. Ogniste meteory spadały z nieba, a w kilka minut po tém zjawisku głuchy szum wiatru zamienił się w majestatyczny szmer, i bły-

skawice na nowo się pojawiały. Wkrótce potem powstał orkan od zach. i pędząc z nadzwyczajną gwałtownością burzył wszystko po drodze i szczątki zgruchotałych przedmiotów miotał jak pociski przed sobą. Najsilniejsze budynki zatrzęsły się w posadach a nawet sama ziemia drżała, gdy burzyciel po nad nią przeciągał. Grzmotu nie słyszano, bo szkaradue wycie wiatru, szum orkanu, którego fale groziły zniszczeniem wszystkiemu, łomot trzeszczących dachów i murów, zlewając się z tysiącem innych głosów, tworzyły huk przerażający. Kto nie był naocznym świadkiem takiego zjawiska, nie może mieć wyobrażenia o uczuciach jakie ono wzbudza. Po godzinie 5. ustała nieco burza, a wtenczas słyszano dokładnie spadanie cegieł i kamieni, które ostatnie uderzenie wiatru prawdopodobnie do znacznej wysokości uniosło. O godzinie 6. był wiatr połd., o 7. połd.-wsch., a o 9. nastąpiła pogoda.

Z brzaskiem porannym padał jeszcze gęsty deszcz tak nawalnie, że ciało kaleczył i dalszy widok zasłaniał. Port przedstawiał ogromny chaos belki, liny, beczki i paki tworzyły jednostajną masę pływającą; tylko dwa okręty stały prosto, wszystkie inne powywracane lub rozbite, spoczywały na płytkiej wodzie.

Z wieży katedralnej przedstawiał się obraz ogólnego spustoszenia; widok okolicy równał się pustyni; nigdzie nie było ani śladu wegetacji. Pola wyglądały jakby ogniem spalone, gdziekolwiek tylko ogołoczone z liści i gałęzi drzewa sterczały jeszcze jak w zimie, a liczne folwarki w okolicy, leżały w gruzach. Z kierunku, w jakim palmy kokosowe leżały, poznano, że najpierwsze połd.-wsch. resztę zaś i to większą ilość półn.-zach. wiatr wykorzenił.

Karol Borowiczka

egzam. zastępcza nauczyciela.

Statystyka zakładu.

I.

Skład nauczycieli.

A. Z początkiem roku szkolnego.

1. **Rodecki** Czesław, dr. fil. dyrektor c. k. szkoły realnej, tudzież miejskiej szkoły handlowej i przemysłowej, członek szkolnej Rady okręgowej i c. k. Towarzystwa gospod.
2. **Rosenbusch** Ferdynand, profesor, uczył rys. odręcznych w klasach III *a*, IV *a*, IV *b* i IV *c* = 16 godzin.
3. Ks. **Lewandowski** Antoni, katecheta rz. kat., uczył religii w klasach I *b*, II *b*, II *c* = 6 godzin.
4. **Kozłowski** Tadeusz, profesor, uczył języka polskiego w kl. II *b* i III *c*, i języka niemieckiego w kl. II *b* i III *c* = 17 godzin.
5. **Benoni** Karol, dr. fil., profesor, uczył geografii w III *a* do 2 listop., geografii i historii powszechniej w kl. III *c*, IV *a*, IV *b* i IV *c* do 21 listop., potem nie był w czynnej służbie = 18 godzin.
6. **Służewski** Michał, profesor, uczył matematyki w kl. VI *a* i VI *b*, fizyki w VI *a* i VI *b* = 17 godzin.
7. **Pohorecki** Franciszek, profesor, uczył języka polskiego w kl. I *a*, IV *a* i IV *c* od 16 paździer., w VII *a* i VII *b*, języka niemieckiego w VI *a* = 20 godzin.
8. **Wolff** Emanuel, profesor, uczył języka niemieckiego w kl. IV *a* i V *b*, geografii w I *a* do 14 paździer., geografii i historii powszechniej w IV *a* od 21 listop., w VII *a* i VII *b* = 22 godzin.
9. **Soleski** Józef, profesor, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki i fizyki w kl. VII *a* i VII *b* = 18 godzin.
10. **Zawadil** Wacław, profesor, zawiadowca gabinetu historii naturalnej, uczył arytmetyki w kl. III *a*, historii naturalnej w kl. II *a*, VI *a*, VI *b*, VII *a* i VII *b* = 17 godzin.
11. **Gramski** Marcei, profesor, zawiadowca gabinetu chemicznego, chemik sądowy i korespondent c. k. Towarzystwa geologicznego w Wiedniu, uczył chemii w kl. IV *a*, V *a*, V *b*, VI *a*, VII *a* i VII *b* = 16 godzin.
12. **Daszyński** Władysław, profesor, uczył geometrii i rys. geometrycznych w kl. II *a*, IV *c* do 18 paździer., V *b*, VI *a*, VI *b* i VII *b* = 16 godzin.
13. **Hoszowski** Celestyn, profesor, uczył rysunków wolnорęcznych w kl. V *a*, VI *a*, VI *b*, VII *a* i VII *b* = 20 godzin.
14. **Waligórski** Franciszek, nauczyciel, zastępca dyrektora przy klasach równorzędnych, umieszczonych zewnątrz zakładu, uczył języka pol-

- skiego w kl. II *c*, języka niemieckiego w kl. I *b* do 14 paźdź., II *c* i III *b* od 14 paździer. = 14 godzin.
15. **Fedorowicz** Teofil, nauczyciel, uczył geometrii i rys. geometrycz. w kl. I *a* do 30 wrześ., III *a*, IV *a*, IV *b*, IV *c* od 18. paźdź., V *a* i VII *a* = 18 godzin.
 16. **Starkel** Romuald, nauczyciel, uczył języka polskiego w kl. IV *a* od 1. stycznia, V *a*, V *b*, VI *a*, VI *b*, języka niemieckiego w IV *b* = 20 godzin.
 17. **Borowiczka** Karol, egzaminowany zastępca nauczyciela, zawiadowca gabinetu historii naturalnej przy klasach równorzędnych zewnątrz zakładu, uczył historii naturalnej w I *b*, II *b*, II *c*, arytmetyki w II *b* i fizyki w III *c*. = 15 godzin.
 18. **Skrzyński** Mieczysław, egzaminowany zastępca nauczyciela, zawiadowca biblioteki dla młodzieży szkolnej, uczył języka niemieckiego w II *a*, III *b*, do 14 paźdź., historii powszechniej w II *a* od 1 stycznia, geografii i historii powszechniej w IV *b* i IV *c* od 21. listop., w V *a* i VI *a* = 22 godzin.
 19. **Huppenthal** Franciszek, egzaminowany zastępca nauczyciela, zawiadowca biblioteki szkolnej, uczył języka niemieckiego w kl. III *a*, IV *c*, VII *a* i VII *b* = 18 godzin.
 20. **Giedrojé** Antoni, egzaminowany zastępca nauczyciela, uczył matematyki w kl. I *a* do 14 paźdź., IV *a*, IV *b*, IV *c*, V *a* od 15 grudnia i V *b* — 19 godzin.
 21. **Dziwiński** Placyd, egzaminowany zastępca nauczyciela, uczył matematyki w kl. V. *a* do 15 grudnia = 5 godzin.
 22. Ks. **Pawłowski** Mikołaj, zastępca katechety, uczył religii rz. kat. w kl. II *a*, III *a*, III *b*, III *c*, V *a*, V *b*, VI *a* i VI *b* = 16 godzin.
 23. Ks. **Korzeniowski** Stanisław, zastępca katechety, uczył rel. rzym. kat. w kl. I *a*, IV *a*, IV *b*, IV *c*, VII *a* i VII *b* = 12 godzin.
 24. Ks. **Bartoszewski** Jan, zastępca katechety, uczył rel. gr. kat. we wszystkich klasach = 14 godzin.
 25. **Engel** Adolf, zastępca nauczyciela, uczył arytmetyki w kl. I *b*, II *c*, III *b*, III *c* = 15 godzin.
 26. **Grabowicz** Cyryl, zastępca nauczyciela, zawiadowca gabinetu fizykalnego przy klasach równorzędnych zewnątrz zakładu, uczył geografii w I *b*, fizyki w III *a*, III *b*, IV *a*, IV *b* i IV *c* = 16 godzin.
 27. **Bielawski** Mieczysław, zastępca nauczyciela, uczył rysunków wolnorecznych w kl. II *b*, II *c*, III *b*, III *c* = 16 godzin.
 28. **Drzewicki** Józef, zastępca nauczyciela, uczył języka polskiego w kl. I *b* od 14. paźdź., III *b*, IV *c* do 17 paźdź., geografii i historii powszechniej w II *b*, III *b* i III *c* od 21. listop. = 17 godz.
 29. **Tomaszewicz** Czesław, zastępca nauczyciela, uczył języka niemieckiego w kl. I *a*, języka polskiego w II *a* od 1 stycznia, geografii w I *a* do 14 paźdź., historii naturalnej w I *a*, V *a*, V *b* = 17 godzin.
 30. **Dobrowolski** Alexy, zastępca nauczyciela, uczył języka niemieckiego w kl. V *a*, VI *b*, geografii w IV *a* od 2 listop., historii powsze-

- chnęj w IV *a* od 18 stycz., geografii i historii powszechnęj w V *b* i VI *b* = 21 godzin.
31. **Sokołowski** Antoni, zastępca nauczyciela, uczył geografii w II *a* od 1 stycz., arytmetyki w I *a* od 14 paźdz. i II *a*, chemii w IV *b*, IV *c* i VI *b* = 19 godzin.
32. **Mierzwiński** Roman, zastępca nauczyciela, zawiadowca biblioteki przy klasach równorzędnych zewnątrz zakładu, uczył języka polskiego w kl. II *a* do 31 grudnia, w III *a* do 10 stycz., w IV *a* do 1 stycznia, geografii i historii powszechnęj w II *a* do 31 grudnia, historii powszechnęj w III *a* do 18 stycznia = 17 godzin.
33. **Celner** August, zastępca nauczyciela, uczył rysunków geometr. w kl. II *b*, kaligrafii w I *a* do 30 września, w I *b*, II *b*, II *c*, III *a*, III *b*, III *c* = 16 godzin.
34. **Holzmüller** Antoni, zastępca nauczyciela, uczył rysunków geometr. w kl. II *c*, III *b* i III *c*, rys. wolnорęcznych w II *a* i V *b* = 18 godzin.
35. **Zagajewski** Ludwik, zastępca nauczyciela, uczył rysunków geometrycznych w kl. I *a* od 1 paźdz., kaligrafii w I *a* od 1 paźdz. i w II *a* = 8 godzin.

Aplikanci:

36. **Wasilkowski** Władysław, uczył języka polskiego w I *a* do 16 paźdz., w I *b* do 14 paźdz., w III *a* do 10 stycznia, języka niemieckiego w I *b* od 14 paźdz. = 6 godzin.
37. **Grzębski** Edmund, egzaminowany, uczył rys. geometr. w kl. I *b* = 4 godziny.
38. **Rembacz** Michał, egzaminowany, zastępował w razie potrzeby do 1 stycznia.

Asystenci:

1. **Fiala** Emil, do chemii.
2. **Hićkiewicz** Ferdynand do geom. wykreślnęj.
3. **Kawecki** Antoni do fizyki.
4. **Kłapkowski** Władysław do rysunków wolnорęcznych.

B. Zmiany w składzie nauczycieli.

- Dziwiński** Placyd, zastępca nauczyciela, mianowany został rzeczywistym nauczycielem przy c. k. wyższej szkole realnej w Jarosławiu.
- Wasilkowski** Władysław, aplikant, mianowany został z początkiem II. półr. zastępcą nauczyciela przy tym zakładzie.
- Rembacz** Michał, aplikant, mianowany został zastępcą nauczyciela przy c. k. szkole realnej w Krakowie.
- Maurer** Roman przydzielony został z początkiem II. półr. jako zastępca nauczyciela do tego zakładu.
- Mierzwiński** Roman, zastępca nauczyciela, opuścił zakład z powodu słabości.

C. Skład nauczycieli z końcem roku szkolnego.

1. Dr. **Rodecki** Czesław, dyrektor j. w.
2. **Rosenbusch** Ferdynand, profesor, uczył rys. wolnorecznych j. w.
3. Ks. **Lewandowski** Antoni, katecheta rz. kat., uczył religii j. w.
4. **Kozłowski** Tadeusz, profesor, uczył języków polskiego i niemieckiego j. w.
5. **Benoni** Karol, dr. fil., profesor, nie był w czynnej służbie.
6. **Służewski** Michał, profesor, uczył matematyki i fizyki j. w.
7. **Pohorecki** Franciszek, profesor, uczył języka polskiego w kl. VII *a* i VII *b*, języka niemieckiego w kl. V *b* i VI *a* = 15 godzin.
8. **Wolff** Emanuel, profesor, uczył języka niemieckiego w kl. IV *a*, geografii i historii powszechnej w IV *a*, historii powszechnej w VII *a* i VII *b*, statystyki w VII *a* i VII *b* = 17 godzin.
9. **Soleski** Józef, profesor, uczył matematyki i fizyki j. w.
10. **Zawadil** Wacław, profesor, uczył arytmetyki i historii naturalnej jak wyżej.
11. **Gramski** Marcei, profesor, uczył chemii j. w.
12. **Daszyński** Władysław, profesor, uczył geometrii wykresnej i rys. linearnego j. w.
13. **Hoszowski** Celestyn, profesor, uczył rys. wolnorecznych j. w.
14. **Starkel** Romuald, profesor, uczył języka polskiego w kl. V *a*, V *b*, VI *a*, VI *b* i języka niemieckiego w IV *b* = 17 godzin.
15. **Waligórski** Franciszek, nauczyciel, uczył języków polskiego i niemieckiego j. w.
16. **Fedorowicz** Teofil, nauczyciel, uczył geometrii i rysun. geometrycznych j. w.
17. **Borowiczka** Karol, egzam. zast. naucz., uczył geografii w kl. I *b*, arytmetyki w II *b* i II *c*, historii naturalnej w I *b*, II *b* i II *c* = 18 godzin.
18. **Skrzyński** Mieczysław, egzam. zast. naucz., uczył języka niemieckiego w II *a*, geografii w IV *b* i IV *c*, geografii i historii powszechnej w V *a* i VI *a* = 18 godzin.
19. **Huppenthal** Franciszek, egzam. zast. naucz., uczył języka niemieckiego j. w.
20. **Giedroń** Antoni, egzam. zast. nauczyc., uczył matematyki j. w.
21. Ks. **Pawłowski** Mikołaj zast. katechety, uczył rel. rz. kat. j. w.
22. Ks. **Korzeniowski** Stanisław, zast. katechety, uczył rel. rz. kat. jak wyżej.
23. Ks. **Bartoszewski** Jan, zast. katechety uczył rel. gr. kat. j. w.
24. **Engel** Adolf, zast. naucz., zawiadowca gabinetu fizykalnego przy klasach równorzędnych zewnątrz zakładu, uczył arytmetyki w kl. I *b*, III *b* i III *c*, fizyki III *b* i III *c* = 18 godzin.
25. **Grabowicz** Cyryl, zast. naucz., uczył języka polskiego w IV *b*, fizyki w III *a*, IV *a*, IV *b* i IV *c* = 15 godzin.
26. **Bielawski** Mieczysław, zast. naucz., uczył rys. wolnorecznych j. w.
27. **Drzewicki** Józef, zast. naucz., uczył języka polskiego w kl. IV *a*, geografii i historii powsz. w II *b*, II *c*, III *b* i III *c* = 17 godzin.

28. **Tomaszewicz** Czesław, zast. naucz., uczył języka polskiego i niemieckiego w I *a*, histor. naturalnej w I *a*. V *a* i V *b* = 19 godz.
29. **Dobrowolski** Alexy, zast. naucz., uczył języka niemieckiego, geografii i historii powszechnej j. w.
30. **Sokołowski** Antoni, zastep. naucz., uczył arytmetyki w kl. I *a* i II *a*, chemii w IV *b*, IV *c* i VI *b* = 17 godzin.
31. **Celner** August, zastep. naucz., zawiadowca biblioteki przy klasach równorzędnych zewnątrz zakładu, uczył rysunków geometrycznych i kaligrafii j. w.
32. **Holzmüller** Antoni, zastep. naucz., uczył rysunków geometrycznych i wolnорęcznych j. w.
33. **Zagajewski** Ludwik, zast. naucz., uczył rysunków geometrycznych i kaligrafii j. w. i geografii w I *a* = 9 godzin.
34. **Wasilowski** Władysław, zast. naucz., uczył języka polskiego w kl. I *b*, III *a*, III *b* i języka niemieckiego w I *b* = 16 godzin.
35. **Maurer** Roman, zastep. naucz., uczył języka polskiego w kl. II *a* i IV *e*, geografii i historii powszechnej w II *a* i III *a*, historii powszechnej w IV *b* i IV *c* = 17 godzin.

Aplikanci:

36. **Grzębski** Edmund, egzaminowany, uczył rys. geometrycznych j. w.
37. **Siebauer** Benedykt.
38. **Schram** Julian.
39. **Dziubiński** Piotr.
40. **Fogt** Antoni.

Asystenci:

1. **Fiala** Emil do chemii.
2. **Hićkiewicz** Ferdynand, do geometrii wykreśl.
3. **Kawecki** Antoni, do fizyki.
4. **Kłapkowski** Władysław, do rys. wolnорęcznych.
5. **Pilecki** Marcei, do rys. wolnорęcznych.

Nauczyciele do przedmiotów nadobowiązkowych:

Historii kraju rodzinnego uczyli: **Dobrowolski** Alexy, **Drzewicki** Józef i **Skrzyński** Mieczysław.

Wolf Michał, uczył religii izraelskiej.

Grabowicz Cyryl uczył języka ruskiego.

Reauborg Adolf uczył języka francuskiego.

Kropiwnicki Józef uczył języka angielskiego.

Poliński Józef uczył stenografii.

Hoszowski Celestyn uczył modelowania.

Gramski Marcei uczył praktyki chemicznej.

Szatkowski Paweł uczył śpiewu.

Gimnastyki uczono w zakładzie „**Sokoła**“.

III.

Rozkład nauk.

I. klasa.

Gospodarz w oddziale *a. Tomaszewicz Czesław, b. Wasilkowski Władysław.*

Religia. 2. godziny tygodniowo. Zasady katolickiej nauki, wiary i obyczajów.

Język polski. Tygodniowo 4 godziny. Nauka o zdaniu pojedynczym rozwiniętym, nauka o formach imion i czasowników, praktycznie w głównych zarysach, na podstawie ustępów z Wypisów polskich, pod względem gramatycznym rozbieranych, objaśnianych i ile możliwości poprawnie i płynnie opowiadanych. Z głośowni tylko najniezbędniejsze zasady. Cenniejsze ustępy po stosownem objaśnieniu wygłaszano. Co tydzień jedno zadanie.

Język niemiecki. Tygodniowo 6 godzin. Odmiana czasowników słaba i mocna w czasach pojedynczych. Słaba i mocna odmiana rzeczowników i przymiotników, jakoteż odmiana zaimków i liczebników, praktycznie przy tłumaczeniu przykładów niemieckich na polskie i odwrotnie podług Wypisów niemieckich Dra Janoty. Rząd przymków przy nadarzonej sposobności podczas tłumaczenia.

W drugiej połowie drugiego półrocza rozbiór gramatyczny i tłumaczenie łatwych ustępów niemieckich treści powieściowej, połączone z odpowiednimi pytaniami i odpowiedzią w języku niemieckim. Co tydzień pół godziny zadanie szkolne (extemporale).

Geografia. 3 godz. tygodniowo. Pojęcia wstępne z geografii fizycznej i matematycznej, oro- i hydrografia wszystkich części świata według książki Gaultiera w tłumaczeniu polskim.

Arytmetyka. 4 godziny tygodniowo. Cztery działania liczbami całkowitymi i dziesiętnymi, mianowanymi i niemianowanymi; fortele rachunkowe i sposoby skrócone; podzielność liczb, wyznajdywanie najmniejszej wspólnej wielokrotności i największej wspólnej miary; ułamki zwyczajne według książki Bączalskiego. Co 14 dni zadanie szkolne.

Historja naturalna. 3 godz. tygodn. Zoologia podług książki prof. Nowickiego, wydanie ilustrowane, a mianowicie w pierwszym kursie ze zwierząt kręgowych ssaki i ptaki; w drugim kursie dokończono: zwierzęta kręgowo, oraz dział zwierząt bezkręgowych.

Geometrya i rysunki geom. Tygodniowo 4 godziny. Nauka o punktach, liniach, kątach, trójkątach, czworobokach i wielokątach; względności zachodzące między liniami prostymi; mierzenie, do-

dawanie i odciąganie linii prostych i kątów. Rysowanie ilości przetrzennych, z uwzględnieniem ich wielkości i położenia, z wolnej ręki; następnie rysowanie z modeli drutowych i gipsowych na podstawie głównych zasad perspektywy. Rysunek linii krzywych i ornamentów, które na podstawie konstrukcyjnej łatwo wykonać się dają.

Kaligrafia. 2 godz. tygodn. Pisano według wzorów Greinera po polsku i po niemiecku.

II. Klasa.

Gospodarz w oddziale *a. Mauer Roman, b. Kozłowski Tadeusz, c. Waligórski Franciszek.*

Religia. 2 godziny tygodniowo. Historia starego testamentu z uwzględnieniem chronologii i geografii biblijnej.

Język polski. 3 godz. tygodniowo. Powtórzenie i uzupełnienie nauki o formach i o zdaniu na podstawie gramatyki Dr. Małeckiego. Czytanie, objaśnianie i opowiadanie, tudzież gramatyczna analiza ustępów z Wypisów t. II. Ćwiczeń piśmiennych trzy na miesiąc.

Język niemiecki. Tygodniowo godz. 6. Powtórzenie i uzupełnienie nauki o formach; czasy złożone w formie czynnej i biernej — używanie przyimka *zu* przy wyrazie bezokolicznym i przedmiotnika „*ge*“ w imiesłowie. Odmiana zaimka i liczebnika, o przyimkach i spójnikach w ogólności. Czytanie, tłumaczenie i analiza podług Wypisów Dr. Janoty. Co tygodnia ćwiczenie domowe i półgodzinne szkolne.

Geografia. 2 godzin tygodn. Szczegółowa geografia Azji, Afryki i krajów Europy południowej. Alpy.

Historia. 1 godz. tygodn. Przegląd głównych wypadków z historii starożytnej na podstawie Benoniego.

Arytmetyka. 3 godz. tygodn. Austriackie miary, wagi i monety; stosunki i proporcje; pojedyncza i złożona reguła trzech; praktyka włoska; rachunek procentu prostego; rachunek terminu; reguła spółki, łańcuchowa, przeciętna i mieszaniny — według książki Bączalskiego. Co 14 dni zadanie szkolne.

Historia naturalna. 3 godz. tygodn. W I. półroczu mineralogia według książki Klęska. W II. półroczu botanika według książki Hückla.

Geometria i rysunki geom. Tygodniowo 4 godz. Przedmiot z pierwszej klasy w krótkości powtórzony. Przystawanie i podobieństwo trójkątów z udowodnieniem, polegającym na konstrukcyi takowych. Nauka o liniach krzywych, tj. o kole, elipsie, hiperboli i paraboli; bryły geometryczne.

Rysunek przy pomocy przyrządów geometrycznych obejmuje graficzne wykreślenie powyżej wymienionych przedmiotów na podstawie konstrukcyi.

Rysunki odręczne. 4 godziny tygodn. Ćwiczenie w rysowaniu figur geometrycznych i ornamentów płaskich.

Kaligrafia. 2 godzin tygodn. pismo Ronde, Gotyckie i fraktura.

III. Klasa.

Gospodarz w oddziale *a. Grabowicz Cyryl, b. Drzewicki Józef, c. Engel Adolf.*

Religia. 2 godz. tygodn. Historia życia Chrystusa i historia apostołska, z uwzględnieniem biblijnej geografii i chronologii.

Język polski. 3 godz. tygodn. Z gramatyki: ortografia, interpunkcja, części mowy nieodmienne; z etymologii rzeczy najważniejsze; składnia zgody, nauka o zdaniu złożoném — podług gramatyki Antoniego Małeckiego. Czytanie, opowiadanie, rozbiór gramatyczny i deklamacja ustępów wierszem i prozą z III. tomu Wypisów polskich dla niższych klas gimnazjalnych. Co 10 dni zadanie domowe, co 14 szkolne.

Język niemiecki. Tygodniowo godzin 5. Powtórzenie i uzupełnienie nauki o formach. Nauka szczegółowa o zaimku, przymiotniku, liczebniku. Składnia szyku, zgody i co najważniejsze ze składni rządu — podług gramatyki dr. Janoty. Czytanie, tłumaczenie, opowiadanie, uczenie się na pamięć z wypisów Janoty tom III. Co tydzień zadanie domowe, co 14 dni zadanie szkolne.

Geografia. 2 godziny tygodniowo. Szczegółowa geografia krajów Europy środkowej i północnej, tudzież krajów Ameryki i Australii.

Historia. 2 godzin tygodn. Dzieje wieków średnich z szczególném uwzględnieniem historii austriackiej i polskiej podług Weltera w tłumaczeniu Sawczyńskiego.

Arytmetyka. 4 godzin tygodn. Powtórzono i uzupełniono przedmiot z klas poprzedzających; układ metryczny, tudzież co najważniejsze o miarach, wagach i monetach zagranicznych; przemiana tychże na krajowe i odwrotnie; nauka o wekslach miejscowych i zagranicznych; nauka o papierach publicznych; obliczenie brutto, netto, tary, nadwagi, asekuracyi, litkupniczego, komisowego, zysku i straty; cztery działania liczbami algebraicznymi; podnoszenie liczb szczególnych do drugiej i trzeciej potęgi, tudzież wyciąganie drugiego i trzeciego pierwiastka — według książki Bączalskiego. Co 14 dni zadanie szkolne.

Fizyka. 3 godziny tygodn. Ogólne i szczególne własności ciał; o ciepłe, zbieraniu i rozkładaniu sił, o punkcie ciężkości, maszyny pojedyńcze, równowaga ciał ciekłych i lotnych.

Geometria i rysunek geom. Tygodniowo 3 godziny. Przystawianie i podobieństwo trójkątów i wielokątów, oparte na dowodach matematycznych. Twierdzenia polegające na poprzednich dowodach. Linie krzywe. Konstrukcyjna stereometria. Konstrukcyje i ćwiczenia praktyczne na podstawie wykładów. Zapoznanie z gatunkami farb i ich własnościami przy mieszanii. Ćwiczenie w nakładaniu farbami.

Rysunki odręczne. 4 godziny tygodn. Ornamenta i kontury głów ludzkich, zwierząt i części roślin.

Kaligrafia. 2 godziny tygodniowo. Pismo ozdobne.

IV. Klasa.

Gospodarz w oddziale *a. Wolf Emanuel, b. Starke Romuald, c. Hupenthal Franciszek.*

Religia. 2 godz. tygodniowo. Objasnienie wazniejszych obrzedow kościelnych z uwzględnieniem ich powodow i czasu zaprowadzenia.

Jezyk polski. 3 godz. tygodn. Skladnia zgody, skladnia rzadu; nauka o zdaniu zlozonym, o okresach i szyku wyrazow, nauka o slowie podlug gramatyki dr. Maleckiego. Czytanie, opowiadanie, rozbiór gramatyczny i deklamacya ustępow wierszem i proza z IV. tomu Wypisow. Teorya korespondencyi kupieckiej i praktyczne zastosowanie. Co 10 dni zadanie domowe, co 14 szkolne.

Jezyk niemiecki. Tygodniowo 5 godz. Skladnia zgody i rzadu szczegolowo. Nauka o czasach, trybach i sposobach; mowa zalezna, przyimki rządzace przypadkami, przemiana zdań — podlug gramatyki Dra. Janoty. Czytanie, tłumaczenie, opowiadanie, uczenie się na pamięć, rozbiór z Wypisow Dra Janoty tom II. Co 10 dni zadanie szkolne, co 14 dni domowe.

Geografia i statystyka. 2 godz. tygodn. Dokladna geografia monarchii austryacko-węgierskiej.

Historia powszechna. 2 godz. tygodn. Historia nowozytna z uwzględnieniem historii austryackiej i polskiej podlug Weltera w tłumaczeniu polskim Sawczyńskiego.

Arytmetyka. 3 godz. tygodn. Powtorzono i uzupełniono przedmiot z klas poprzedzających; cztery działania cyframi algebraicznymi; największa wspólna miara i najmniejsza wspólna wielokrotność; ułamki zwyczajne; zrównanie pierwszego stopnia z jedną i dwiema niewiadomymi — według książki Bączalskiego. Co 14 dni zadanie szkolne.

Fizyka. 3 godz. tygodn. W pierwszym półroczu: dynamika ciał stałych, płynnych i lotnych, nauka o magnetyzmie, akustyka.

W drugim półroczu: o elektryczności, galwanizmie, optyka — podlug książki Dr. C. Rodeckiego.

Chemia. 4 godz. tygodniowo. Pierwsze półroczcie: Opis wazniejszych pierwiastkow i tych polaczeń, które są waznymi szczególniej ze względu na praktyczne ich znaczenie. Drugie półroczcie: O wazniejszych związkach organicznych, jako to o weglowodorach, alkoholach, kwasach, eterach, weglowodanach, glukoksydach, alkaloidach, ciałach białkowatych i o ciałach aromatycznych.

Geometria i rysunki geom. Tygodniowo 3 godziny. Obliczenie powierzchni figur płaskich, powierzchni i objętości brył, rozwiązując przytęm najrozmaitsze zagadnienia, które w praktyce nadarzyć się mogą. Zamiana figur i konstrukcyja linii krzywych. Te dwa ostatnie działy, ułatwiający uczniom nabyćie wprawy w wykonaniu rysunku technicznego i w nadaniu tęmuż potrzebnęj elegancyi, obszerniej traktowano. Zastosowanie twierdzeń geometrycznych

do miernictwa. Znaki przedmiotów na ziemi rysowano piórem; rysunki typograficzne wykonywano kolorami według przyjętego sposobu.

Rzuty prostopadłe punktu i linii na trzy współrzędne płaszczyzny, tworzące system ortogonalny, kończą przedmiot.

Rysunki odręczne. 4 godz. tygodn. Ornamenta cieniowane ołówkiem, kródką lub farbą, szkice architektoniczne, wyciągane piórem, głowy cieniowane. Podług wzorów Carrota, Eisenlohra, Juliena, Hartingera, Pelitier'a, Schreibera.

V. Klasa.

Gospodarz w oddziale *a. Skrzyński Mieczysław, b. Pohorecki Franciszek.*

Religia. 2 godz. tygodn. Pierwsze półrocze: Główne źródła katolickiej nauki wiary i obyczajów w historycznym przedstawieniu; II półrocze: Katolicka nauka wiary.

Język polski. 3 godz. tygodn. Nauka o prozie wogóle, podział jej na stopnie i kształty, przyczem czytano odnośne ustępy z Wypisów Mecherzyńskiego i uczono sie na pamieć cenniejszych ustępów z wzorów prozy oratorskiej. W drugim półroczu: Nauka o poezyi wogóle; jej podział i kształty, nauka o wierszowaniu praktycznie przeprowadzona przy wspólnem odczytywaniu i memoryowaniu odpowiednich ustępów z Wypisów Dr. Mecherzyńskiego. Wypracowania piśmienne ściśle zastosowane do przedmiotu równocześnie w szkole traktowanego.

Język niemiecki. 5 godz. tygodn. Powtórzono według II części gramatyki Dr. Janoty składnię zgody, składnię rządu, użycie czasów, i trybów, i udzielano nauki o zdaniach złożonych i okresach tudzież o wierszowaniu niemieckim. Czytano i analizowano, Wypisów niemieckich Jandaurka ustępy prozaiczne i poetyczne, których treść także opowiadano. Rozmowa na podstawie przeczytanych i objaśnionych ustępów. Tłumaczenie z polskiego na niemieckie z Wypisów polskich dla klas niższych t. I. Co 2 tygodnie zadanie szkolne, co miesiąc domowe.

Geografia. 1 godz. tygodn. Powtórzenie i dopełnienie geografii Azji Afryki i państw południowej Europy, z uwzględnieniem stosunków handlowych i przemysłowych.

Historja. 3 godz. tygodn. Historja starożytna.

Matematyka. 5 godz. tygodn. Z algebry: system liczbowy; pojęcie różnych operacyj rachunkowych; cztery działania; podzielność liczb; ułamki, proporce. Potęgowanie, pierwiastkowanie, logarytmy. Z geometryi: planimetrya podług Mocnika w tłumaczeniu Staneckiego. Co 14 dni ćwiczenie szkolne.

Historja naturalna. 3 godz. tygodn. Wykład systematyczny zoologii na zasadach anatomicznych i fizyologicznych. Zarys anatomii i fizyologii człowieka.

Chemia. 3 godz. tygodn. W pierwszym półroczu: wiadomości wstępne, mianowicie definicya atomu, drobiuy połączeń chemicznych, po-

dział pierwiastków na metaloidy i metale. Szczegółowy opis metaloidów jednosilnych, dwusilnych i ich połączenia, z metaloidów trójilnych o fosforze.

W drugim półroczu: dalszy ciąg opisu metaloidów trójilnych i metaloidy czworosilne; o własnościach fizycznych i chemicznych metalów; metale: gromady potasowców i wapniowców. (Podług książki wydanej przez A. Nawratila i A. Sokolowskiego).

Geometria wykreślna. 3 godz. tygodn. O rzutach i względnościach punktu, linii prostej i płaszczyzny. Rozwiązanie licznych zagadnień analitycznych, dotyczących się punktu, linii prostej i płaszczyzny. O rzutach brył graniastych i okrągłych; przekroje brył płaszczyznami, oznaczenie przekroju w siatkach. O punktach przebicia prostej z bryłami. O liniach krzywych: elipsie, hiperboli, paraboli, cykloidach spiralnych i wężownicach.

Rysunki odręczne. 4 godz. tygodn. Ornamenta cieniowane podług wzorów Juliana, Carot'a, Schmuzera, głowy podług Bucolleta i Juliana, i arabeski, tudzież początkowe zarysy biustów, i medaliony podług gipsowych modeli.

VI. Klasa.

Gospodarz w oddziale *a. Służewski Michał, b. Dobrowolski Aleksy.*

Religia. 2 godz. tygodn. Katolicka nauka obyczajów.

Język polski. 3 godz. tygodniowo. Historia literatury polskiej w ogólnym zarysie aż do Brodzińskiego, przyczem czytano ustępy z najważniejszych pisarzy Zygmuntońskich, również: Potockiego, Twardowskiego, Kochowskiego, Paska, Naruszewicza, Krasieckiego, Trembeckiego, Karpińskiego i Niemcewicza.

Język niemiecki. 4 godz. tygodn. Czytanie i objaśnianie formy i treści utworów prozaicznych i poetycznych według wypisów Jandaurka na VI. kl. Tłumaczono ustępy z Wypisów polskich na klasę I.; zadania jak w V.

Geografia. 1 godz. tygodn. Dokładniejsza geografia krajów Europy, z wyjątkiem tych państw, które już w klasie V. wzięto, i monarchii austro-węgierskiej.

Historia. 3 godz. tygodn. Historia wieków średnich na podstawie Pütza, z szczegółułem uwzględnieniem historii austriackiej i polskiej.

Matematyka. 5 godz. tygodn. Powtórzenie logarytmów i równań. Równania wyższego stopnia, które na zrównania drugiego stopnia sprowadzić można, równania nieoznaczone, ułamki ciągłe, arytmetyczne i geometryczne postępy, z zastosowaniem do procentu składanego, i obliczenia renty. Kombinacje, twierdzenie Newtona. Trygonometria, stereometria. Co 14 dni zadanie szkolne.

Fizyka. 4 godziny tygodniowo. W pierwszym półroczu: Wiadomości wstępne, ogólne pojęcia, działanie sił międzycząstkowych, ciepło przewodzone, mechaniczna teoria ciepła.

W drugim półroczu: mechanika ciał stałych, płynnych i lotnych — podług książki St. Chlebowskiego.

Historya naturalna. Tygodniowo godzin 2. Botanika. W pierwszym półroczu anatomia, fizyologia i morfologia roślin; w drugim półroczu systematyka. Z systemów naturalnych ważniejsze i system Lineusza w porównaniu z naturalnymi.

Chemia. 2 godz. tygodniowo. Opis metali ciężkich i ich połączeń, mianowicie gromada żelazowców, cynkowców, ołowiwców, metale szlachetne. Z chemii organicznej wiadomości wstępne i alkohole rodników jednosilnych, tudzież należące tu aldehydy, kwasy, etery. (Podług książki wydanej przez A. Nawratila i A. Sokolowskiego.

Geometrya wykreślna. 3 godz. tygodniowo. O przecięciach brył; rozwiązanie naroża trójściennego. O powierzchniach wypłaszczalnych; o płaszczyznach styczności do tych powierzchni. Przecięcia powierzchni wypłaszczalnych między sobą, jakoteż przecięcia ich płaszczyznami; konstrukcyja siatek z oznaczeniem linii przekrojowych. O powierzchniach obrotowych i wchrowatych.

Rysunki odręczne. 4 godz. tygodn. Głowy podług wzorów Bucolleta i Juliena, z gipsowych modeli arabeski, medaliony i popiersia.

VII. Klasa.

Gospodarz w oddziale *a. Wacław Zawadil, b. Władysław Daszyński.*

Religia. 2 godz. tygodnu. Przegląd historii kościelnej.

Język polski. 3 godz. tygodnu. Proza retoryczna, jej rozwój w Polsce i podział na stopnie i kształty, z czytaniem wzorów z Wypisów Rymarkiewicza i kazań Skargi. Poezya dramatyczna, jej historia i podział, oraz krótka historia teatru polskiego. Historia literatury polskiej w ogólnym zarysie od Krasickiego do najnowszych czasów, przyczem czytano ustepy z najważniejszych pisarzy.

Język niemiecki. 4 godz. tygodniowo. Czytano i objaśniano utwory najcenniejszych poetów klasycznych XVIII. wieku z poglądem na historya literatury tego wieku. Godzina tygodniowo tłumaczenie z polskiego na niemieckie. W każdym półroczu po 6 zadań domowych i 4 szkolne.

Geografia. 1 godz. tygodn. Powtórzenie i uzupełnienie geografii Ameryki i Australii, szczegółowa geografia monarchii austriacko-węgierskiej, z uwzględnieniem dat statystycznych, stosunków handlowych i przemysłowych, środków komunikacyjnych, zakładów naukowych i formy rządu.

Historya. 3 godzin tygodniowo. Historya nowsza od odkrycia Ameryki, z uwzględnieniem dziejów monarchii austriackiej i historii polskiej.

Matematyka. 5 godz. na tydzień. Wzór Moivre'a z zastosowaniem do trygonometrii i do rozwiązywania równań dwumiennych jakiegokolwiek stopnia. Dzielenie Hornera, inwolucya i ewolucya wielomianów z zastosowaniem do przemiany liczb jednego układu na inny i do rugowania drugiego wyrazu z wielomianów. Rozwiązywanie równań stopnia trzeciego za pomocą goniometrii; ogólne własności równań i rozwiązywanie równań liczbowych wyższego

stopnia za pomocą dzielenia Hornera. Szeregi arytmetyczne różnicowe i sumowe, wzór ogólny interpolacji, rachunek prawdopodobieństwa wraz z zastosowaniem.

Trygonometria sferyczna z zastosowaniem do astronomii i stereometrii. Analityka w płaszczyźnie, o liniach powstałych przez przecięcie ostrokręgu. Co dwa tygodnie zadanie szkolne podług geometrii Mocnika.

Fizyka. 4 godziny tygodniowo. W pierwszym półroczu: Nauka o ruchu falowym, nauka o głosie, magnetyzm.

W drugim półroczu: Elektryczność, galwanizm, optyka i zasady meteorologii.

Historia naturalna. 3 godziny tygodniowo. W pierwszym półroczu: mineralogia, w drugim geognozyza i geologia. Ważniejsze momenty z geogr. roślin i zwierząt.

Chemia. 2 godziny tygodniowo. Dalszy ciąg chemii organicznej, mianowicie: alkohole i kwasy rodników dwu- i trójślilnych, węglowodany (cukry), barwniki, alkaloidy organiczne. Krótki rys chemii rozbirowej. — W drugim półroczu powtarzano ważniejsze działy tak chemii nieorganicznej jakoteż organicznej.

Rysunki geometryczne. 3 godz. tygodn. Konstrukcyje wolnej perspektywy. O powierzchniach obrotowych i wiewrowatych, o płaszczyznach stycznosci do tych powierzchni. Przecięcia krzywych powierzchni między sobą, jakoteż przecięcia ich płaszczyznami. Konstrukcyja cieniów własnych i rzuconych. Cwiczenia w rysowaniu przedmiotów technicznych i nakładaniu farbami.

Rysunki odręczne. 4 godziny tygodniowo. W tej klasie udzielano uczniom nauki o cieniach, wprawiano ich oko rysowaniem w perspektywie nagłówków, słupów, machin i głów, tudzież postaci ludzkich (antykwów), a od czasu do czasu dawano także do kopiowania całe postacie ludzkie z wzorów cieniowanych, lub też piórem wyciąganych, tudzież ornamenta z wzorów przepisanych dla szkół realnych.

W wyższych klasach rysowało po kilkunastu uczniów jeden przedmiot z natury, mianowicie: głowę ludzką lub też ornament.

Modelowanie. Nauki tej udzielano po największej części uczniom klas wyższych, posiadającym talent do rysunków.

Rozpoczęto naukę od kopiowania liści i pojedynczych części ornamentów; zdutniejsi zaś uczniowie, którzy uczyli się dłuży czas, modelowali medaliony i głowy ludzkie z antykwów i z natury, tudzież ornamenta w stylu odrodzenia.

Przedmioty nauki nadobowiązkowej.

Historia kraju rodzinnego. W czterech oddziałach po jednaj godzinie tygodniowo. W nauce téj brało udział 180 uczniów.

Język ruski. 2 godziny tygodniowo. Uczęszczało uczniów 12.

Język francuski, w 2 oddziałach po 3 godziny tygodniowo. Uczęszczało uczniów 94.

Język angielski, 1 godzina tygodniowo. Uczęszczało uczniów 39.

Nauka śpiewu. w 2 oddziałach po 2 godziny tygodniowo. Uczęszczało uczniów 100.

Stenografia, 2 godzina tygodniowo. Uczęszczało uczniów 25.

Gimnastyka, 6 godzin tygodniowo. Uczęszczało uczniów 120.

Modelowanie, 4 godziny tygodniowo. Uczęszczało uczniów 36.

Ćwiczenia w chemii, 4 godziny tygodniowo. Uczęszczało uczniów 15.

III. Temata.

a) Temata do wypracowań pisemnych w języku polskim.

V. klasa.

1. Mowa jest najpiękniejszym darem i największym skarbem człowieka.
2. Jesień w przyrodzie i w życiu.
3. Ustęp wierszowany z poezji W. Pola p. n. „Gościunność polska“ oddać prozą z zastosowaniem wybitniejszych obrotów i figur krasomowczych dotychczas poznanych.
4. Młodość Cyrusa.
5. Śmierć Hektora pod murami Troi.
6. Jaki wpływ wywarło położenie geograficzne Grecji na charakter jej starożytnych mieszkańców?
7. Jakie znaczenie mają bajeczne podania w dziejach starożytnej Grecji?
8. Młodzieńcze lata Alexandra Wgo.
9. Co to są baśnie i klechdy, i jakie mają znaczenie w historii i literaturze?
10. Zalety strefy umiarkowanej.
11. Czy pisać dobrze jest sztuką i dlaczego? (Krótkie spożytkowanie materiału poznanego w pierwszym półroczu).
12. Powody wojny peloponeskiej.
13. Wykazać wewnętrzne i zewnętrzne różnice między poezją opisową a uczuciową.
14. Odtworzyć prozą którąkolwiek dowolnie obraną postać, skreślona w utworach poetycznych ostatnimi czasy w szkole czytanych.
15. Jakie znaczenie mają krajowe wystawy rolniczo-przemysłowe?
16. Epizod z poematu „Pan Tadeusz“ p. n. „Łowy“ odtworzyć prozą.
17. O balladzie, jej istocie i jej rozwoju w Polsce.
18. „Jak sobie pościelesz, tak się wypisz“.
19. Teatr w starożytnej Grecji.

VI. klasa.

1. Skreślić charakter dawnych Słowian, wedle wskazówek zawartych w odnośnych ustępach czytanych w szkole.
2. Co tamowało swobodny rozwój mowy i literatury w Polsce w epoce scholastycznej.
3. Zasługi Mikołaja Reja.
4. Jak pociesza matka Kochanowskiego po stracie Urszulki?
5. Osnowa dramatu J. Kochanowskiego p. n. „Odprawa posłów“.
6. Charakterystyka starożytnych Germanów (podług wykładu w szkole).
7. Dążności Karola Wielkiego.
8. Zasługi Bolesława Chrobrego około utrwalenia potęgi państwa.
9. Potęga ognia.

10. Charakterystyczne znamiona epoki „wieku złotego“ (krótkie streszczenie materiału, poznanego w pierwszym półroczu).
11. Czy wojny tylko same klęski ludzkości przynoszą? (Rzecz oparta na dotychczasowej znajomości historii powszechnej).
12. † Śmierć Konradina.
13. † Nieszpory sycylijskie.
14. Dlaczego okres pozysguntowski nazywamy panegiryczno-makaronicznym?
15. Zasługi Izby edukacyjnej około podniesienia oświaty w Polsce.
16. Moralny wpływ pism Ig. Krasickiego na współczesnych.
17. O ile wyprawy krzyżowe przyczyniły się do rozszerzenia wiadomości z geografii.
18. Wpływ świata roślinnego na życie zwierząt.
19. O ile widok wspaniałej przyrody jest upokorzeniem i bodźcem dla człowieka?
20. Dla czego ludzie bywają tak często niezadowoleni ze swego stanu i gdzie przeciwko temu szukać lekarstwa.

VII. klasa.

1. Potrzeba znajomości języka niemieckiego i korzyści z téjże.
 2. Zasługi A. Naruszewicza.
 3. Nie dla szkoły, dla życia uczymy się.
 4. Wychowanie spartańskie, a wychowanie XIX. wieku.
 5. Zalety samotności, porównane z wartością towarzystwa.
 6. Jakie zasługi położył Wojciech Bogusławski około teatru polskiego?
 7. O dramaturgii polskiej w okresie pseudo-klasycznym.
 8. Zalety i niedostatki tragedji A. Felińskiego „Barbara Radziwiłłówna“.
 9. Znaczenie kolei żelaznych na podstawie czytanej ody F. Morawskiego „Droga żelazna“.
 10. Walka klasyków z romantykami.
 11. O istocie i znaczeniu greckich igrzysk narodowych.
 12. Monolog w dzień wyjazdu w dalekie strony.
 13. Charakterystyka ludów dawnéj korony polskiej, oraz Litwy i Rusi, przedstawionych w W. Pola „Pieśni o ziemi naszej.“
-

b) Temata do wypracowań pisemnych w języku niemieckim.

V. klasa.

1. Die Verehrung der Tiere bei den Aegyptiern.
2. Schilderung einer Winterlandschaft.
3. Der Zug des Darius gegen die Scythen.
4. Der Nutzen des Eisens.
5. Der gierige Hund.
6. Das Irrlicht.
7. Hektor's Tod.
8. Die List des Odysseus.
9. „Das Lied vom braven Mann“ v. Bürger. Inhaltsangabe.
10. „Der Graf von Habsburg“ von Schiller. Inhaltsangabe.
11. „Der Sänger“ v. Goethe. Gedankengang.
12. „Der Taucher“ v. Schiller. detto.
13. Orestes und Pylades. Ein Ideal der Freundschaft.
14. Ausdauer. Eine Erzählung nach gegebenem Entwurfe.
15. Regen, Hagel und Schnee. Ihre Entstehung, Schaden u. Nutzen.
16. Die Steppen. Nacherzählung.
17. Verdienste des Perikles um seine Vaterstadt Athen.
Ausserdem 40 Extemporalien.

VI. klasa.

1. Schilderung der Ferien.
2. Das Leben der Pflanze.
3. Ein heimgekehrter Soldat erzählt, wie er zu seinem Stelzfusse gekommen ist
4. Sturz des Königtums und Gründung der Republik in Rom.
5. „Des Sängers Fluch“ v. Uhland. Ideeengang.
6. „Der Handschuh“ v. Schiller. detto.
7. „Die Bürgerschaft“ v. Schiller. detto.
8. „Die Klage der Ceres“ v. Schiller detto.
9. Ueber die guten und schlechten Wärmeleiter.
10. Ueber den Nutzen der Wälder.
11. Leonidas.
12. Luftballon.
13. Bekehrung der Polen zum Christentume.
14. Die Schlacht bei Pharsalus. .
15. Schilderung eines Herbsttages.
16. Das Grab im Busent. Gedankengang.
17. Siegfrieds Tod. Nach dem Nibelungenliede.
18. Die Zerstörung des Vandalenreiches.
19. Die Taufe Wladimirs des Grossen.
20. i 21. Das Rittertum; in zwei Abteilungen.
22. Der Greis und der Jüngling.
23. Heinrichs des VI. erster Zug nach Italien.

24. Konradins Verurteilung und Tod.
25. Tells wolgezielter Schuss.
26. Die Schlacht auf dem Amselfelde.
27. Europa's Uebergewicht über die anderen Erdteile.
Ausserdem 26 Extemporalien.

VII. klasa.

1. Der Geizhals auf dem Sterbebette. Nach Gellerts Fabel: „Der Hund“.
 2. Gesuch um Verleihung eines Papierfabriksbefugnisses.
 3. Es ist das Ereigniss darzustellen, welches der Ballade Bürgers: „Das Lied vom braven Mann“ zu Grunde liegt.
 4. Charakteristik der in Schiller's „Kampf mit den Drachen“ vorkommenden Personen.
 5. Ein Mietvertrag.
 6. Geschichte des agamemnon'schen Königshauses.
 7. Wie bildete sich Johanna zu ihrer göttlichen Sendung heran? Prolog zu Schiller's „Jungfrau von Orleans“.
 8. Geschichte der Messiade Klopstocks.
 9. Die spartanische Erziehung verglichen mit der unsrigen.
Dazu 20 Extemporalien als Schulaufgabe.
-

IV.

Środki naukowe.

a) Biblioteka.

W ciągu roku szkolnego 1876/7 nabył zakład następujące dzieła:

1. Dla biblioteki nauczycieli:

Literatura polska: 1. Biblioteka Warszawska r. 1877 tom. 12. 2. Mickiewicz Adam: „Pan Tadeusz“, „Dziady“ i dzieł jego wydanie zupełne tom. 6. 3. Krasieński Zygmunt: pism jego dwa egzemplarze, tom. 4. 4. Antoni Malecki: Juliusz Słowacki, jego życie i dzieła — dwa egzem. tom. 4. 5. Juliusz Słowacki: pism jego dwa egzemplarze, tom. 8. 6. Brodziński Kazimierz: pisma jego tom. 8. 7. Siemieński Lucyan: Portrety literackie tom. 4. 8. Pol Wincenty, dzieła jego tom. 10. 9. Trembecki Stanisław, poezye tom 1. 10. Kochanowski Jan, poezye, 2 tomy. 11. Węgierski Kajetan, poezye, tom 1. 12. Pieniążek Czesław: „Messyanizm i Towiańszczyzna tom. 1. 13. Orgelbrand: Słownik języka polskiego tom. 2. 14. Sławiński Fab. Ferd.: „O głosce i literze“ tom. 15. Walicki Alex.: „Błędy nasze w mowie i piśmie“ tom. 1. 16. Biblioteki pisarzy polskich tom XL., zawierający pisma Seweryna Goszczyńskiego, i tom XXVII zawierający Leona Żienkowicza: „Wieczory Lacha z Lachów“.

Literatura niemiecka: 1. Brandl Jos. Dr.: „Deutsche Grammatik für Mittelschulen tom 1. 2. Hellwald Fried: Culturgeschichte in ihrer natürlichen Entwicklung bis zur Gegenwart, tom 1. 3. Seume: Spaziergang nach Syrakus tom 1.

Historja i Geografia: 1. Teodora Wagi: Historja książąt i królów polskich, tom 1. 2. Mochuacki Maurycy: Powstanie narodu polskiego w r. 1831, tom. 2. 3. Mochuacki Maurycy: Pisma rozmaite, tom 1. 4. Czerny Franciszek dr.: Związki państwowe i kościelne Czech, Polski i Węgier, tom 1. 5. Czerny Franciszek Dr: Panowanie Jana Olbrachta i Alexandra Jagiellończyków, tom. 1. 6. Tatomir Lucyan: Skarbaiczka (Dzieje Polski) tom. 1. 7. Tatomir Lucyan: Geografia tom. 1. 8. Karo Jacob: Geschichte Polens tom. 2. 9. Alex. Humboldt: Kosmos tom. 1. 10. Oesterreichisch-ungarische Eisenbahnen der Gegenwart tom. 1. 11. Statist. Centralcommission: „Bevölkerung und Viehstand nach der Zählung vom 31. December 1869, tom. 1. 12. Statistik der Volkswirtschaft in Niederösterreich, tom 1.

Matematyka: 1. Zmurko Wawrzyniec: Wykład matematyki tom. 2. 2. Zajackowski Dr.: Wykład nauki o równaniach różniczkowych tom. 1. 3. Hellmer: Elementarmathematik tom. 2. 4. Hen.: Lehrbuch der höheren Mathematik tom. 2. 5. Meau de Saint Mesmin: Problemes de mathématique et de physique, tom 1.

- Fizyka.** 1. Stanecki Tomasz : Kunzeka fizyka doświadczalna tom. 1.
 2. Kosmos, czasopismo polskiego towarzystwa przyrodników, tom 1.
 3. Dr. Kauer : Fizyka tom. 1. 4. Mitschell : Ciała niebieskie tom. 1.
 5. Tausch : Wandkarte für den Unterricht in der mathem. Geografie 1.
 6. Henssi : Der phisikalische Apparat tom. 1. 7. Mousson : Lehrbuch der Physik tom. 1.

- Geometrya :** 1. Schram : Anfangsgründe der Geometrie tom. 1.
 2. Diffenbach : Geometrische Ornamentik 2 egzemplarze po zeszytów 9.
 3. Atlas : Anleitung zum perspectivischen Zeichnen tom 1.

- Pedagogia :** 1. Łuczkiwicz Antoni : Szkolnictwo tom. 1. 2. Dittes : Geschichte der Erziehung und des Unterrichts tom 1. 3. Kuhnast Ludwig Dr. : Gymnasien und Realschulen tom 1. 4. Dobler Friedr. : Sind die Realgymnasien in Baiern ein Bedürfniss? tom 1. 5. Das Realgymnasium, vom Director eines Realgymnasiums tom 1. 6. Siegel Fr. Dr. : Die Notwendigkeit der Vereinigung beider Mittelschulen zu Realgymnasien tom 1. 7. Kolbe Hoffmann, Warhanek : Zeitschrift für Realschulwesen tom 1.

- Sztuki :** 1. Dr. Menzel : Die Kunstwerke des Altertums tom 1.
 2. Hauptmann : Moderne Ornamentik tom 1.

- Diversa :** 1. Przyroda i przemysł : tygodnik popularno-naukowy 4 tomy.

2. Dla biblioteki uczniów :

1. Biblioteka najnowszych podróży rozmaitych autorów tom. 10.
2. Wolski Kalikst : Do Ameryki i w Ameryce tom 1.
3. Siemieński Lucyan : Portrety literackie tom. 4.
5. Springer Robert : Die letzten Tage vom Pompeji tom 1.
6. Willkomm Moritz Dr. : Die Wunder des Mikroskops tom 1.
7. Hartwig Georg Dr. : Die Unterwelt tom 1.
8. Hartwig Georg Dr. : Die Tropfenwelt tom 1.
9. Hartwig Georg Dr. : Das Leben des Meeres, tom 1.
10. Göll Hermann Dr. : Die Künstler und Dichter des Altertums tom 1.
11. Göll Hermann Dr. : Die Weisen und Gelehrten des Altertums tom 1.
12. Masius Hermaan : Luftreisen tom 1.
13. Dielitz Teodor : Amerikanische Reisebilder für die Jugend, t. 1.
14. Verne Julius : Eine schwimmende Stadt, die Blokade-Brecher tom 1.

Dzisiejszy stan biblioteki jest następujący :

1. Biblioteka dla nauczycieli posiada 1427 dzieł w 2346 tomach a mianowicie :

% działu religii	18 dzieł	w tomach	20
„ literatury polskiej	115	„	223
„ literatury niemieckiej	125	„	242
„ geografii i historii	202	„	442
„ matematyki	189	„	247
„ fizyki	125	„	195
„ historii naturalnej	141	„	193

Z działu chemii	77 dzieł	w tomach	147
„ geometrii wykreślnej, rysunków odręcznych i budownic.	118	„	161
„ pedagogii	63	„	159
„ sztuki	15	„	38
„ śpiewu	12	„	29
„ handlu i przemysłu	86	„	133
„ rozmaitych innych	124	„	167
Razem 1427 dzieł w tomach			2345

2. Biblioteka dla młodzieży szkolnej liczyła z końcem roku szkolnego 1877:

dzieł polskich	370	w tomach	517
dzieł niemieckich	242	„	386
Razem dzieł	612	w tomach	903

b) Inne środki naukowe.

1. Dla geografii:
 - a) globów 4
 - b) atlasów 83
 - c) map ściennych 88
 - d) map wypukłych 4
 - e) teluryów 2
2. Dla geometrii wykreślnej figur 191
Przybyło w tym roku szkolnym gipsowych modeli szkoły włoskiej dla nauki wolnej perspektywy sztuk . . . 48
3. Dla rysunków odręcznych a) modeli 144
b) wzorów 1738
Przybyło w tym roku szkolnym 42 odlewów gipsowych i 252 wzorów rysunkowych szkoły Ducolleta, Sidorowicza i Julliena.
4. Gabinet przyrodniczy posiada:
 - a) do zoologii
 - α) zwierząt kręgowych 362
 - β) szkieletów 36
 - γ) zwierząt zestawnych 11
i 17 pudeł owadów
 - δ) brzuchowców 112
 - ε) obrazów 189
 - b) do botaniki:
 - α) zasuszonych roślin fascykulów . . . 61
 - β) owoców 12
 - γ) grubych przekrojów drzew 86
 - δ) cienkich przekrojów drzew do badań mikroskopowych 28

ε) modeli kwiatów	13
ζ) obrazów	22
c) do mineralogii :	
α) minerałów właściwych	1307
β) okazów skał	584
γ) skamienin	180
δ) modeli krystalograficznych drucianych i drewnianych	300
modele krystalograficznych gipsowych	332
ε) obrazów	4

5. Gabinet fizyczny ma przyrządów 340 i kilkanaście tablic ściennych dla technologii fizycznej.

W roku szkolnym 1876/7 zakupiono następujące przyrządy :

1. Lunetę astronomiczną; 2. Magnetometr podług Webera; 3. Spektralny aparat podług konstrukcyi Johna Browninga; 4. Termometr podług Bregueta; 5. Pagitrop; 6. Katetometr podług Staudingera; 7. Maszynę do dzielenia podług Bunsena — dla podziałki milimetrowej i termometrycznej; 8. Płytką $\frac{\lambda}{4}$; 9. Kolekcya rezonatorów podług Helmholtza; 10. Siatki Schwerdta; 11. Przyrząd Pohla; 12. Pompę pneumatyczną.

6. Gabinet chemiczny ma przyrządów 170.

Przybyło w tym roku szkolnym: 1. Piec Seefströma; 2. 5 lampe Buusenowskich do gazu; 3. 2 kilo i 15 gr. węzów kauczukowych.

Statystyka uczniów

Klasa i oddział	Ilość uczniów				Wynik klasyfikacyi			Narodowość						Religia									
	zapisaanych na początek roku szkolnego	którzy wystąpi w ciągu roku szkolnego	klasyfik. II półr.		Em.	I.	II.	III.	przeznaczni do egzaminu poprawczego	polska	ruska	ukraińska	czeska	włoska	angielska	węgierska	żydowska	gr. kat.	orm. kat.	protestan.	mennonit.	żydowska	
			publicz.	prywat.																			Kazem
I. a.	56	12	44	—	44	2	17	1	5	16	36	4	4	—	—	—	—	4	—	2	—	—	3
I. b.	52	13	38	1	39	5	19	2	10	3	34	—	—	1	—	—	4	1	—	1	—	—	4
II. a.	41	6	35	—	35	2	17	4	2	10	25	6	—	—	—	—	4	7	—	—	—	—	4
II. b.	36	3	33	—	33	3	15	—	7	8	27	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
II. c.	34	2	32	1	33	2	15	1	7	8	21	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	11
III. a.	45	6	39	1	40	—	22	1	12	5	33	4	3	—	—	—	—	5	—	—	—	—	6
III. b.	37	3	31	3	34	1	24	—	—	9	24	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	10
III. c.	36	7	29	—	29	1	21	—	3	4	26	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3
IV. a.	38	4	34	—	34	—	18	—	10	6	31	—	—	—	—	—	3	11	—	—	—	—	3
IV. b.	41	7	34	—	34	—	18	1	6	9	23	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	11
IV. c.	38	1	37	—	37	—	15	1	10	11	29	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	8
V. a.	57	17	40	—	40	1	21	—	4	14	40	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	10
V. b.	51	12	39	—	39	1	22	1	5	10	30	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	6
VI. a.	42	11	30	1	31	3	15	2	3	8	26	3	2	—	—	—	—	6	—	—	—	—	1
VI. b.	46	9	36	—	36	3	19	—	7	7	28	—	—	—	1	—	17	—	—	—	—	—	7
VII. a.	29	—	29	—	29	1	14	4	2	8	26	3	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	3
VII. b.	21	1	20	—	20	3	12	2	—	3	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Razem	700	113	580	7	587	28	304	20	96	139	479	20	17	1	1	1	167	44	2	12	—	—	35

Wiek uczniów:

Urodzeni w r.	Mają lat	Ilość	Urodzeni w r.	Mają lat	Ilość
1852	24	1	1861	15	85
1853	23	1	1862	14	101
1856	20	6	1863	13	100
1857	19	14	1864	12	55
1858	18	36	1865	11	27
1859	17	59	1866	10	14
1860	16	87	1867	9	2

Czesne i stypendya.

Całą opłatę szkolną w I. półroczu ujęciło uczniów	362
Połowe opłaty szkoln. w I.	52
Uwolnionych od całej opłaty w I. półroczu było uczniów	283
„ od połowy „ „ I. „ „ „ „	52
Całą opłatę szkolną w II. półroczu ujęciło uczniów	274
Połowe opłaty szkoln. w II.	55
Uwolnionych od całej opłaty w II. półroczu było uczniów	272
„ od połowy „ w II. „ „ „ „	55
Czesne w ciągu całego roku wynosiło	7078 złr. — ct.
Taksy wstępne	300 „ 30 „
Dobrowolne datki na środki naukowe	452 „ 40 „
Z wypłaconego czesnego oddano do kasy gminy miasta Lwowa 2.500 złr. — ct.	
Z taks wstępnych	173 złr. 50 ct.
Stypendya pobierało 10 uczniów.	
Suma, którą uczniowie jako stypendya otrzymali	185) „ — „

Wykaz imienny uczniów podług lokacyi.

Klasa I. A.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymali :

1. Adam Karol.	2. Babciz Antoni.

Stopień pierwszy otrzymali :

3. Kaczór Stanisław.	12. Dressler Wilibald.
4. Gończarczyk Antoni.	13. Bayger Erazm.
5. Królikowski Stanisław.	14. Kubaszta Ferdynand.
6. Holzer Ludwik.	15. Łukowski Kazimierz.
7. Kościelecki Adam.	16. Böhm Władysław.
8. Löffler Teodor.	17. Matwisiów Jakub.
9. Wierzbowicz Bojomir.	18. Kościelecki Stanisław.
10. Załęski Jan.	19. Dziaduń Karol.
11. Rasp Jan.	

Szesnastu uczniów otrzymało pozwolenie robienia powtórnego egzaminu z jednego przedmiotu po wakacyach. Jeden otrzymał stopień drugi, a ośmiu stopień trzeci.

Klasa I. B.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymali :

1. Pannenka Eustachy.	3. Zacchi Aleksander.
2. Pekszyce Franciszek.	4. Trompeteur Antoni.

Stopień pierwszy otrzymali :

5. Starzewski Kornel.	15. Stasiniewicz Władysław.
6. Walichiewicz Mieczysław.	16. Mahler Marek.
7. Stoppel Józef.	17. Nerepka Wilhelm.
8. Tyl Leonard.	18. Towarnicki Włodzimierz.
9. Mayer Michał.	19. Partykiewicz Józef.
10. Lewiński Klemens.	20. Paluszyński Zygmunt.
11. Morawetz Oskar.	21. Sienkiewicz Henryk.
12. Pleśniak Stanisław.	22. Nowicki Wilhelm.
13. Pohorecki Feliks.	23. Majkowski Hipolit.
14. Skrzyński Bolesław.	

Trzech otrzymało pozwolenie robienia powtórnego egzaminu z jednego przedmiotu po wakacyach; dwóch otrzymało drugi stopień, dzieściu trzeci stopień.

Klasa II. A.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymali :

1. Brosch Robert.	2. Godlewicz Bolesław.

Stopień pierwszy otrzymali :

3. Frisch Leon.	12. Eder Władysław.
4. Andraszek Franciszek.	13. Falkowski Jan.
5. Gończarczyk Rudolf.	14. Baumann Cyryl.
6. Kulik Józef.	15. Kappel Leon.
7. Stroner Józef.	16. Geschöpf Józef.
8. Arłamowski Emil.	17. Słotarski Ludwik.
9. Bielecki Jan.	18. Zarewicz Zdzisław.
10. Jasieniak Stanisław.	19. Kulakowski Tadeusz.
11. Folsiewicz Aleksander.	

Dziesięciu otrzymało pozwolenie robienia powtórnego egzaminu z jednego przedmiotu po wakacjach, czterech otrzymało drugi, a dwóch trzeci stopień.

Klasa II. B.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymali :

1. Krüger Aleksander.	2. Uhlirz Władysław.
3. Klimczak Kazimierz.	

Stopień pierwszy otrzymali :

4. Kohn Leopold.	12. Zwonarz Artur.
5. Kijowski Franciszek.	13. Englert Władysław.
6. Howart Karol.	14. Kumaniecki Józef.
7. Monseu Karol.	15. Hudeczek Emil.
8. Buliczek Edmund.	16. Kubik Alojzy.
9. Redl Alfred.	17. Emmoth Ryszard.
10. Hasel Emil.	18. Kühmayer Mieczysław.
11. Bauer Maryan.	

Ośmiu otrzymało pozwolenie robienia powtórnego egzaminu z jednego przedmiotu po wakacjach, a siedmiu otrzymało stopień trzeci.

Klasa II. C.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymali :

1. Wegscheider Fryderyk.	2. Seńków Edward.

Stopień pierwszy otrzymali :

3. Kolbe Józef.	10. Jamiński Jan.
4. Seelig Rudolf.	11. Żuk Stefan.
5. Tomczyszyn Zygmunt.	12. Toepfer Szymon.
6. Torbe Albert.	13. Tott Eisig.
7. Pekel Maksymilian.	14. Steissel Zygmunt.
8. Skrowaczewski Kazimierz.	15. Zglinnicki Antoni.
9. Smyczyński Ludwik.	16. Strzegocki Józef.

Ośmiu uczniów otrzymało pozwolenie poprawić notę z jednego przedmiotu po wakacjach; 1 otrzymał drugi stopień, a siedmiu trzeci stopień.

Klasa III. A.

Stopień pierwszy otrzymali :

1. Budzyński Wiktor.	12. Lipkowski Jan.
2. Hudetz Hugo.	13. Białoskórski Franciszek.
3. Hedl Ludwik.	14. Weber Dawid.
4. Gaszyński Artur.	15. Caspar Karol.
5. Deryng Bronisław.	16. Fic Jan.
6. Kistryn Józef.	17. Słonka Kazimierz.
7. Strumieński Aleksander.	18. Muzyka Sylwester
8. Bałaban Jakub.	19. Gracka Karol.
9. Lipkowski Józef.	20. Rawski Kazimierz.
10. Tenner Ludwik.	21. Goldner Majer.
11. German Józef.	

Pięciu otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacjach, jeden otrzymał stopień drugi, a dwunastu stopień trzeci.

Klasa III. B.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymał :

1. Mahr Józef.

Stopień pierwszy otrzymali :

2. Orański Tadeusz.	14. Mandelis Dawid.
3. Chirer Samuel.	15. Kowalski Antoni.
4. Pilecki Julian.	16. Wacha Jan.
5. Modes Aleksander.	17. Lesiow Józef.
6. Katz Baruch.	18. Rubinstein Samuel.
7. Münzer Hersch.	19. Stöckl Hersch.
8. Nagaj Wiktor.	20. Dyrdoń Stanisław.
9. Zieliński Włodzimierz.	21. Engel Franciszek.
10. Młoszewski Stanisław.	22. Janiszewski Karol.
11. Zajączkowski Jan.	23. Krupiczka Waclaw.
12. Schochet Mojżesz.	24. Szmoniewski Ambroży.
13. Kowalski Mieczysław.	

Siedmiu uczniów otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacjach.

Klasa III. C.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymał :

1. Speer Koustanty.

Stopień pierwszy otrzymali :

2. Nowosielecki Zygmunt.	8. Ciliński Zenon.
3. Hołyński Władysław.	9. Wasilewski Adam.
4. Teodorowicz Adam.	10. Marek Zygmunt.
5. Mrazek Józef.	11. Ludwig Michał.
6. Obertyński Włodzimierz.	12. Miedzik Kazimierz.
7. Stoff Mechel.	13. Urbański Tomasz.

14. Stiglitz Natan.
15. Rosołowski Stanisław.
16. Niedźwiecki Stanisław.
17. Szczudłowski Wincenty.
18. Veltzé Józef.

19. Maxymowicz Tadeusz.
20. Waunenmacher Ludwik.
21. Tański Teodor.
22. Awerbach Zallel.

Czterech otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacjach, trzech otrzymało stopień trzeci.

Klasa IV. A.

Stopień pierwszy otrzymali:

1. Gostkowski Kazimierz. 2. Bogdanowicz Aleksander. 3. Dąbrowiecki Jan. 4. Marcinkiewicz Kazimierz. 5. Feldstein Herman. 6. Czajkowski Mikołaj. 7. Widt Seweryn. 8. Kamiński Bolesław. 9. Arnold Rudolf.	10. Aschkenase Tobiasz. 11. Jasienicki Mikołaj. 12. Berezowski Wacław. 13. Nechay Jan. 14. Jaremczuk Paweł. 15. Buchsbaum Abraham. 16. Sało Antoni. 17. Kozub Jan. 18. Giliczyński Grzegorz.

Sześciu uczniów otrzymało pozwolenie poprawiania not z pojedynczych przedmiotów po wakacjach; 10 otrzymało stopień trzeci.

Klasa IV. B.

Stopień pierwszy otrzymali:

1. Hollitscher Jan. 2. Łukasiewicz Floryan. 3. Bartmann Paweł. 4. Kudelski Jan. 5. Karol Dawid. 6. Mayer Ludwik. 7. Diamaud Mojżesz. 8. Gerstmann Wilhelm. 9. Bastgen Stanisław.	10. Staub Gedalie. 11. Sękowski Julian. 12. Cukier Franciszek. 13. Rolle Włodzimierz. 14. Weigel Józef. 15. Nazarewicz Michał. 16. Wohlfeld Maurycy. 17. Kaj Joel. 18. Diamand Bernard.

Dziwięciu uczniów otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacjach, jeden otrzymał stopień drugi, sześciu stopień trzeci.

Klasa IV. C.

Stopień pierwszy otrzymali:

1. Brocki Eugeniusz. 2. Wojnarowski Władysław. 3. Grabscheid Marek. 4. Mecherzyński Wincenty. 5. Głogoszewski Sylwester. 6. Hoffmann Jan. 7. Kossowski Zygmunt. 8. Wereszczyński Romuald.	9. Wolkenberg Salomon. 10. Adraszek Jan. 11. Sroczyński Władysław. 12. Früauff Antoni. 13. Wolisch Hermann. 14. Laks Leon. 15. Gnädinger Edmund.

Jedenastu uczniów otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacyach ; jeden otrzymał stopień drugi, dziesięciu stopień trzeci.

Klasa V. A.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymał :

1. Schmetterling Józef.

Stopień pierwszy otrzymali :

2. Rittel Salamon.	13. Tymofityjewicz Julian.
3. Brandler Wolf.	14. Ryłski Władysław.
4. Knicker Febus.	15. Kula Jakub.
5. Stachiewicz Antoni.	16. Sławiczek Władysław.
6. Meth Hermann.	17. Zerygiewicz Kajetan.
7. Pizl Władysław.	18. Derkacz Michał.
8. Richtmann Zygmunt.	19. Obogi Oswald.
9. Früauff Karol.	20. Gologórski Emil.
10. Maż Karol.	21. Jampoler Adolf.
11. Baczyński Stanisław.	22. Stapf Adolf.
12. Zelnik Ignacy.	

Czternastu uczniów otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacyach ; trzech otrzymało trzeci stopień.

Klasa V. B.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymał :

1. Kostkiewicz Władysław.

Stopień pierwszy otrzymali :

2. Scholtz Paweł.	13. Zach Adolf.
3. Frey Jakub.	14. Rödlich Jakub.
4. Frenkl Joachim.	15. Hochfeld Henryk.
5. Scholtz Maksymilian.	16. Westol Adolf.
6. Suchodolski Władysław.	17. Czarnecki Szczepan.
7. Sternberg Elias.	18. Rödlich Leopold.
8. Hand Rudolf.	19. Kohn Maksymilian.
9. Gamrat Szczęsny.	20. Eustachiewicz Aleksander.
10. Hordyński Tadeusz.	21. Łodziński Tadeusz.
11. Wobr Wincenty.	22. Waniek Henryk.
12. Gablenz Wiktor.	23. Sikorski Stanisław.

Dziesięciu uczniów otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacyach ; jeden otrzymał stopień drugi, pięciu stopień trzeci.

Klasa VI. A.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymali :

1. Kostrakiewicz Włodzimierz.	2. Witkowski Władysław.
3. Hubrich Maryan.	

Stopień pierwszy otrzymali :

4. Stachiewicz Ludwik.	5. Lilienfeld Marek.

6. Daniłowicz Seweryn.	13. Solecki Kornel.
7. Błażyński Aleksander	14. Spaltenstein Francisze.
8. Strzelbicki Sylwery.	15. Obertyński Medard.
9. Seeliger Karol.	16. Daniłowicz Feliks.
10. Pajęczkowski Karol.	17. Zachariasiewicz Karol.
11. Chemezuk Mikołaj.	18. Schamschula Józef.
12. Lederer Franciszek.	

Ośmiu uczniów otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacjach; dwóch otrzymało stopień drugi, a trzech stopień trzeci.

Klasa VI. B.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymali :

1. Blaim Kornel.	2. Sedlaczek Konstanty.
3. Marcinkiewicz Roman.	

Stopień pierwszy otrzymali :

4. Moszoro Michał.	14. Heilman Władysław.
5. Sznuk Zdzisław.	15. Patlewicz Franciszek.
6. Jezierski Antoni.	16. Danek Adolf.
7. Lewitowicz Franciszek	17. Klötzel Henryk.
8. May Mendel.	18. Bętkowski Włodzimierz.
9. Zdobuński Stanisław.	19. Mieser Józef.
10. Moldauer Izidor.	20. Bruchnalski Kazimierz.
11. Flecker Adolf.	21. Windakiewicz Edward.
12. Girtler de Kleeborn Ernest.	22. Południewski Józef.
13. Englert Wincenty.	

Siedmiu uczniów otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacjach; siedmiu otrzymało stopień trzeci.

Klasa VII. A.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymał :

1. Acht Kazimierz.

Stopień pierwszy otrzymali :

2. Steczkowski Waleryan.	9. Kurzer Herman.
3. Toth Dyonizy.	10. Sokal Aron.
4. Piuczuk Michał.	11. Demiański Henryk.
5. Terlecki Wiktor.	12. Plechawski Alfred.
6. Brzechocki Franciszek.	13. Hlebowski Hieronim.
7. Silberstein Maurycy.	14. Dyrdoń Paweł.
8. Bałtarowicz Wiktor.	15. Gruszecki Henryk

Ośmiu uczniów otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacjach; trzech otrzymało stopień drugi, dwóch stopień trzeci.

Klasa VII. B.

Stopień pierwszy z wyszczególnieniem otrzymali :

1. Kostkiewicz Franciszek.	2. Sopuch Reiner.
3. Maywald Zygmun.	

Stopień pierwszy otrzymali :

4. Barącz Erazm.	10. Mach Jan.
5. Steinthal Mojżesz.	11. Sławuszewski Zygmunt.
6. Wojeiechowski Karol.	12. Liskowacki Kazimierz.
7. Poluszyński Ferdynand.	13. Pospischil Jan.
8. Sędlaček Kazimierz.	14. Lewak Antoni.
9. Link Franciszek.	15. Zimny Jan.

Trzech otrzymało pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu po wakacjach ; dwóch otrzymało stopień drugi.

Wynik egzaminów dojrzałości

w roku szkolnym 1876/7.

A. Dnia 2^{go} września 1876 odbył się egzamin poprawczy abiturjentów, cofniętych z jednego przedmiotu na sześć tygodni. Siadało do egzaminu siedmiu abiturjentów, i wszyscy otrzymali świadectwo dojrzałości, a mianowicie :

1. Landesberg Chaim.	5. Steifer Maryan.
2. Marcinkiewicz Witold.	6. Wakanowski Alfred.
3. Nelken Samuel.	7. Wałc Adam.
4. Stachiewicz Piotr.	

B. Do przedsiębranych w marcu 1877 egzaminów dojrzałości zgłosiło się dziesięciu abiturjentów. Z tych otrzymało świadectwo dojrzałości dziewięciu, a mianowicie :

1. Bałtarowicz Ambroży.	6. Komorowski Michał.
2. Białaczewski Roman.	7. Seeliger Alexander.
3. Bojarski Piotr.	8. Szatkowski Henryk.
4. Brunek Ignacy.	9. Wechsler Antoni.
5. Grocholski Stefan.	

jeden zaś otrzymał pozwolenie poprawienia noty z jednego przedmiotu w najbliższym terminie.

C. Do egzaminu dojrzałości z końcem roku szkolnego (od 21. czerwca do 4. lipca) zgłosiło się 57 abiturjentów, między którymi było 10 externistów.

Świadectwo dojrzałości otrzymali :

1. Acht Kazimierz (z odznac.)	15. Poluszyński Ferdynand.
2. Bałtarowicz Wiktor.	16. Porth Józef.
3. Barącz Erazm.	17. Pospischil Jan.
4. Dyrdoń Paweł.	18. Seitz Jan.
5. Gruszecki Henryk.	19. Silberstein Mojżesz.
6. Jarosiewicz Zygmunt.	20. Sławuszewski Zygmunt.
7. Kestkiewicz Franciszek (z odz.)	21. Sokal Aron.
8. Kramarzewski Kazimierz.	22. Spenuch Józef (z odznac.)
9. Kurzer Hersch.	23. Spenadel Izaak.
10. Link Franciszek.	24. Steczkowski Walery.
11. Mach Jan.	25. Steinthal Mojżesz.
12. Majwałt Zygmunt. (z odz.)	26. Toth Dyonizy.
13. Nowak Karol.	27. Wałigórski Franciszek.
14. Pinczuk Michał.	28. Wojeiechowski Karol.

Przeznaczono do powtórnego egzaminu z jednego przedmiotu po 6 tygodniach uczniów 14, między tymi 4 externistów.

Cofnięto na pół roku uczniów 10., między tymi 1 externistę; bez oznaczonego terminu 2 externistów, a 3 uczniów publicznych odstąpiło od egzaminu.

Kronika.

Po ukończeniu zapisów z dniem 31. sierpnia 1876, rozpoczął się jak zwykle rok szkoły 1876/7 dnia 1. września uroczystém nabożeństwem w kościele OO. Dominikanów, przyczém młodzież szkolna odspiewała „Hymn ludu“.

Przez kilka dni następnych odbywały się egzamina poprawcze i wstępne, poczem zostały uporządkowane klasy i natychmiast rozpoczęła się nauka regularna w całym zakładzie.

Liczba uczniów, zapisanych i przyjętych w tym roku do zakładu, była znacznie mniejsza, niż w kilku poprzednich latach; ale mimo to miały wszystkie klasy oddziały równorzędne, a mianowicie klasa I jeden, klasy II—V po dwa, a klasy VI i VII po jednym; razem więc było w tym roku 17 oddziałów, z których 12 mieściło się w zakładzie, a 5 w zabudowaniu zwaném „Dom narodny“.

Do klasy I zapisało się wogóle 106 uczniów; z tych nie przyjęto dla braku wiadomości przygotowawczych tylko 2; do innych klas zgłosiło się nowowstępujących uczniów 38; z tych przyjęto na podstawie egzaminów wstępnych do kl. II dziesięciu, do kl. III sześciu, do klasy IV jedenastu, do kl. V pięciu, do kl. VI trzech, do kl. VII jednego; dwóch zaś nie przyjęto wcale.

Dnia 28. września 1876 odbyły się egzamina poprawcze abiturjentów, cofniętych z jednego przedmiotu na 6 tygodni, a wynik tychże podany jest w poprzednim rozdziale.

Dzień 4. października 1876, jako uroczystość imienia Najjaśniejszego Pana, obchodził zakład jak zwykle solenném nabożeństwem z odśpiewaniem *Te Deum* i „Hymnu ludu“.

Zamknięcie pierwszego półrocza i rozdanie świadectw odbyło się 30 stycznia 1877, a z dniem 3. lutego rozpoczęło się już drugie półrocze szkolne.

Marcowe egzamina dojrzałości odbyły się w dniach od 6. do 13. marca. Liczba abiturjentów, tudzież wynik tychże egzaminów podane są w poprzednim rozdziale.

Dwie uroczystości żałobne, przypadające w ciągu drugiego półrocza, mianowicie dnia 2. marca za duszę Jego Ces. Mości ś. p. Cesarza Franciszka I., a dnia 28. czerwca za duszę Jego Mości Cesarza Ferdynanda Dobrotliwego, obchodził ten zakład również udziałem swoim w nabożeństwie żałobném.

Dzień 12. kwietnia 1877 był bardzo ważnym w rocznikach tego zakładu; w ciągu feryj wielkococnych bowiem został zakład przeniesiony z ratusza do nowego, kosztem i staraniem gminy miejskiej dla c. k. szkoły realnej wzniesionego budynku przy ulicy Kamiennéj, a dnia 12. kwietnia odbyło się po nabożeństwie kościelném poświęcenie nowego gmachu szkolnego i otwarcie jego. Objętość i urządzenie nowego gmachu

jest wszakże tego rodzaju, że może się w nim mieścić wygodnie tylko 10 klas; ale ze względów pedagogicznych musiano pomieścić w nim tego roku wyjątkowo 12 klas, reszta zaś oddziałów równorzędnych pozostawała jak przedtem zewnątrz zakładu w „Domu narodnym“.

Do Sakramentu pokuty przystępowała młodzież szkolna w ciągu roku szkolnego trzy razy, a mianowicie przy rozpoczęciu roku szkolnego, przed świętami wielkanocnymi i przy zamknięciu drugiego półrocza; także odbywały się w wielkim tygodniu rekolekcyje podług rozporządzenia wys. ministerstwa nauk.

Z końcem czerwca i na początku lipca odbywały się egzamina dojrzałości abiturjentów, a mianowicie od 12. do 16. czerwca włącznie pisemne, od 21. czerwca zaś do 4. lipca włącznie ustne. Liczbę abiturjentów i wynik egzaminów dojrzałości wykazuje poprzedni rozdział.

Równocześnie z temi odbywały się także egzamina promocyjne i prywatne. Do egzaminów prywatnych zgłosiło się w obudwu półroczach 14 uczniów, i z wyjątkiem dwóch wszyscy inni otrzymali promocyą.

Zamknięcie roku szkolnego i rozdanie świadectw nastąpiło po uroczystém nabożeństwie z odśpiewaniem „Hymnu ludu“ dnia 14. lipca.

Stan zdrowia zakładu był w tym roku szkolnym również dość pomyslny. Choroby epidemiczne pojawiały się wprawdzie w porze zimowej, ale nie w takich rozmiarach, by musiała nastąpić przerwa w naukach, i żaden też uczeń nie padł ich ofiarą; tylko w drugiem półroczu utracił zakład jednego ucznia na słabość gorączkową. Z żalem jednak zapisać tu musimy stratę, jaką poniosło grono nauczycielskie tego zakładu na samym początku roku szkolnego, przez zgon zacnego kolegi i wielce uzdolnionego nauczyciela języków krajowych i literatury, ś. p. Paulina Świecickiego, który pod pseudonimem Stachurskiego także w literaturze naszej zaszczytnie był znany, a dnia 10. września zakończył życie we Lwowie na słabość piersiową. Cały też zakład uczcił pogrzeb jego swoją obecnością, a młodzież szkolna, której pamięć tego nauczyciela na zawsze pozostanie drogą, odśpiewała hymn żałobny na jego grobie.

Warunki przyjęcia uczniów do zakładu na przyszły rok szkolny 1877/8.

Zapisy uczniów do zakładu odbędą się w dniach 29, 30 i 31 sierpnia 1877 od godziny 8—12 przed południem w kancelaryi dyrekcji.

Każdy nowowstępujący do zakładu uczeń powinien zgłosić się w oznaczonym czasie w towarzystwie ojca, matki lub ich upoważnionego zastępcy, wykazać metryką chrztu lub urodzenia, że ukończył przynajmniej 10 rok wieku, a jeśli uczeszczał przedtem do szkół publicznych, przedłożyć także świadectwo szkolne z ostatniego półrocza. Zarazem obowiązany jest uczeń złożyć przy zapisie 2 ztr. 10 centów jako takse wstępują, i przynajmniej 1 ztr. w. a. na bibliotekę, które to pieniądze w razie niezłożenia egzaminu wstępnego będą mu zwrócone.

Uczniowie, wstępujący do 1. klasy, muszą dnia 1. września 1877 poddać się pisemnemu, a w następnych dniach ustnemu egzaminowi wstępnemu, przycém wymagana będzie od nich znajomość elementarna języka polskiego i niemieckiego, tudzież należyta biegłość w czterech działaniach arytmetycznych.

Uczniowie, wstępujący do klas wyższych, muszą również, jeżeli nie przechodzą z istniejących c. k. wyższych szkół realnych, zdawać egzamin wstępny za złożeniem taksy egzaminacyjnej w kwocie 12 złr., a dopiero od wyniku tego egzaminu zależeć będzie, do której klasy zakładu tutejszego mogą być przyjęci. Prócz tego musi każdy nowowstępujący uczeń, jeżeli przechodzi do tego zakładu z gimnazjum lub innej c. k. wyższej szkoły realnej, wykazać się nie tylko świadectwem szkolnym z ostatniego półrocza, ale także potwierdzeniem dyrekcji dotyczącego zakładu naukowego, że przyjęciu jego do innego zakładu naukowego nie stoi na przeszkodzie. Egzamina wstępne tych uczniów odbywać się będą w pierwszych dniach września.

Zgłaszający się do zapisu kandydaci, którzy przedtem do żadnej szkoły publicznej nie uczęszczali, lub od dłuższego czasu uczęszczać przestali, muszą wykazać dokumentem legalnym, gdzie i czém zajmowali się dotychczas, i że co do ich moralności nie zachodzi żadna zgoda wątpliwość.

Nakoniec uczniowie tutejszego zakładu, którzy chcą przejść do klasy wyższej, muszą również z rodzicami, opiekunem lub zastępcą zgłosić się do zapisu w oznaczonym czasie. Ci uczniowie nie płacą już taksy wstępnej, ale obowiązani są złożyć przy zapisie przynajmniej 1 złr. na środki naukowe.

Najgłówniejsze przepisy szkolne.

1. Każdy uczeń tego zakładu jest obowiązany, wszelkie rozporządzenia, wychodzące z dyrekcji zakładu, jak najściślej wypełniać i każdemu członkowi grona nauczycielskiego zawsze i wszędzie należyta cześć okazywać.

2. Sale naukowe otwiera się na 10 minut przed rozpoczęciem nauki. Przez ten czas powinni wszyscy uczniowie z należyta przyzwoitością w swojej klasie zgromadzić się, zająć niezwłocznie przeznaczone dla siebie miejsca, i spokojnie oczekiwać rozpoczęcia wykładu. Włóczenie się po kurytarzach, hałasowanie w klasie, jakoteż spóźnianie się na godziny wykładowe podlega karze.

3. Na godziny wykładowe powinien uczeń przynosić wszelkie przepisane książki, zeszyty i inne przybory naukowe, ale nadto nic więcej; przynoszenie przedmiotów, nie mających żadnego związku z nauką szkolną, jest zabronione.

4. Podczas wykładu może być uczeń wywołany z klasy tylko w naglących wypadkach, i to za pozwoleniem dyrekcji. Uczniowie, wypukający kolegów z klasy, będą karani.

5. Wychodzenie ze szkoły w ciągu nauki może być dozwolone tylko w naglących wypadkach.

6. Skupianie się i wałesanie po kurytarzach podczas zmiany godzin lub w czasie wypoczynku jest surowo zakazane.

7. Wszelkie naruszanie, psucie lub zanieczyszczanie lokalów i sprzętów szkolnych, jakoteż środków naukowych, jest jak najsurowiej zabronione; wykraczający nie tylko obowiązany jest wynagrodzić szkodę, ale nadto podpada karze w miarę swego przewinienia. Jeżeli sprawy szkody wykryć nie można, natenczas muszą wszyscy uczniowie tej klasy, w której szkoda wyrządzona została, ponieść kosztą naprawy uszkodzonego przedmiotu, albo też sprawienia nowego.

8. Po skończonej nauce w szkole mają uczniowie spokojnie i przyzwyczajenie udawać się do domu.

9. Także i poza obrębem szkoły powinno zachowanie się uczniów odpowiadać wymaganiom moralności i przyzwoitości.

10. W obcowaniu ze sobą powinni uczniowie postępować uprzejmie i grzecznie, mimowolne urazy wzajemnie sobie przebaczać, rozmyślanych nie odpiacać zemstą, zło po bratersku odradzać, do dobrego radą i przykładem się zachęcać.

11. Wszelkiego rodzaju darowizny, sprzedaże lub frymarki pieniężne, jakoteż urządzenie loteryi w szkole, są zakazane.

12. Urządzanie składek pieniężnych pomiędzy uczniami na jakie bądź cele prywatne, na upominki dla członków grona nauczycielskiego i t. p. nie są dozwolone; składki na cele publiczne mogą być urządzone tylko za wyraźnem pozwoleniem Wys. Rady szkoln. kraj.

13. Żaden uczeń nie może ani jako członek, ani jako słuchacz brać udziału w jakichkolwiek stowarzyszeniach, nie wolno też uczniom zawiązywać żadnych stowarzyszeń między sobą.

14. Schadzki i zgromadzenia uczniów w znaczniejszej liczbie na ćwiczenia naukowe lub zabawy, mogą się odbywać tylko za pozwoleniem i pod dozorem grona nauczycielskiego.

15. Niewolno uczniom bez szczególnego pozwolenia swoich nauczycieli występować publicznie z plodami ducha swojego; także nie mogą oni brać udziału w przedstawieniach publicznych.

16. Odwiedzanie miejsc publicznych, jako to: restauracyi, cukierni, kawiarni i t. p., tudzież uczęszczanie do teatru i na inne przedstawienia publiczne, dozwolone jest tylko w towarzystwie rodziców lub ich zastępców; także palenie tytoniu, jako nieodpowiedne ani wiekowi, ani stosunkom, ani też celom naukowym uczniów, jest stanowczo zabronione, i wszelkie wykroczenia w tym względzie będą surowo karane.

17. Uczeń obowiązany jest uczęszczać bez przerwy do szkoły. W razie ważnej przeszkody powinien za przedłożeniem pisemnej prośby ze strony ojca lub jego zastępcy wyjednać sobie na krótki czas uwolnienie od gospodarza klasy, na kilkudniowy zaś przeciąg czasu od dyrektora.

18. Wypadki słabości lub inne nieprzewidziane przeszkody mają być w przeciągu 24 godzin ustnie lub pisemnie oznajmione gospodarzowi klasy; za przybyciem zaś nanowo do szkoły powinni uczeń w każdym razie wykazać wiarogodnym pisemnym świadectwem powód i czas swój

nieobecności. Ośmiodniowa, żadnym poprzedzającym zawiadomieniem nie usprawiedliwiona nieobecność w szkole, będzie uważana za dobrowolne wystąpienie z zakładu, i nastąpi wymazanie ucznia z katalogu. O wystąpieniu z zakładu ma każdy uczeń zawiadomić dyrekcją i gospodarza klasy.

19. Rodzice lub opiekunowie uczniów z prowincyi powinni ustnie lub pisemnie zawiadomić dyrekcją, gdzie ucznia umieścili i na kogo zdali obowiązki i prawa domowego nadzoru z taką samą odpowiedzialnością wobec zakładu, jaka ciąży na nich samych. Również musi być oznajmiona dyrektorowi lub gospodarzowi klasy każda zmiana tego nadzoru; grouu zaś nauczycielskiemu przysłuza prawo w takim razie, jeżeli nadzór domowy z słusznych powodów uważa za nieodpowiedni lub szkodliwy dla ucznia, żądać wyboru innego nadzorcy, a w razie oporu ze strony rodziców lub opiekunów przedłożyć krajowej władzy szkolnej wniosek o wykluczenie dotyczącego ucznia z zakładu.

20. Tylko rodzice, opiekunowie lub odpowiedzialni ich zastępcy mogą w ciągu roku szkolnego zasiegać u nauczycieli wiadomości o postępie i zachowaniu się uczniów. Tak zwani instruktorowie prywatni muszą mieć do tego wyraźne pisemne upoważnienie ze strony rodziców lub opiekuna.

21. Wszelkie przekroczenie tych przepisów szkolnych pociąga za sobą karę, która od prostego skarcenia stopniowana być może aż do wykluczenia ucznia ze wszystkich publicznych zakładów naukowych państwa. Uczniowi, który uchyla się od poniesienia zasądzonej kary wystąpieniem z zakładu, nie będzie wydane świadectwo odejścia.

Ważniejsze rozporządzenia

władz szkolnych z roku szkolnego 1876|7.

Okólnik R. Sz. kr. z 7. września 1876 L. 5408, zaliczający książkę pod tytułem: „Przykłady tłumaczenia z języka łacińskiego na polski“ L. Znamirowskiego, w poczet książek dozwolonych.

Okólnik R. Sz. kr. z 7. 1876 L. 4300, zaliczający książkę pod tytułem: „Przykłady z polskiego na łacińskie i odwrotnie“ J. Samulewicza, w poczet książek szkolnych.

Okólnik R. Sz. kr. z 10. września 1876 L. 7467, zalecający fizykę Dra. Augusta Kunzeka, przełożoną przez Dra. Tomasza Staneckiego, do użytku szkolnego.

Okólnik Rady Szkol. kraj. z 2. września 1876 L. 7904, zaliczający geografiją Galicyi Lucyana Tatomira w poczet książek szkolnych.

Okólnik Rady Szkol. kraj. z 22. października 1876 L. 1620, zakazujący używania w szkole książki: „Nauka stenografii polskiej“ przez J. Polińskiego.

Okólnik R. Sz. kr. z 15. października 1876 L. 7337, zaliczający książkę Dra. Michała Osadey: „Gramatyka ruskaho jazyka“ w poczet książek dozwolonych.

Okólnik R. Sz. kr. z 15 października 1876 L. 10322, zaliczający książkę: „Istorya biblijna“ Antonya Tyca, w poczet książek dozwolonych.

Okólnik R. Sz. kr. z 18. listopada 1876 L. 9002, przypominający rozporządzenie z 11. maja 1876 L. 1814 względem przeciążania uczniów.

Okólnik R. Sz. kr. z 20. listopada 1876 L. 11260 względem ochrony zwierząt.

Okólnik R. Sz. kraj. z 28. listopada 1876 L. 10332 względem tereyanów, którzy sprzedają książki i przybory szkolne.

Rozporządzenie ministerstwa oświecenia z 10. listopada 1876 L. 8139 względem używania marek stemplowych na świadectwach szkolnych.

Okólnik R. Sz. kr. z 8. lutego 1877 L. 10670 względem książek do religii mojżeszowej.

Okólnik R. Sz. kr. z 7. lutego 1877 L. 8442, zaliczający czwarte wydanie wypisów niemieckich Dra. E. Janoty na I i II klasę, w poczet książek dozwolonych.

Okólnik Rady Szkol. kraj. z 16. kwietnia 1877 L. 1660, polecający pismo miesięczne: „Przegląd krytyczny“, dla bibliotek.

Okólnik Rady Szkol. kraj. z 16. kwietnia 1877 L. 1359, polecający książkę pod napisem: „Benjamin Franklin i Jerzy Washington“ przez Sawczyńskiego, dla bibliotek.

Okólnik Rady Szkol. kraj. z 5. maja 1877 L. 5767, zaliczający książkę: „Krótki rys geografii w 2 kursach“, Bellingera, wydanie 10te, w poczet książek dozwolonych.

Pomyłka drukarska.

W rozprawie wstępnej „O burzach“ zaszła następująca pomyłka drukarska:

Stronnica 4 wiersz 15 od góry powinno być zamiast: *Baggendorfa* — *Poggendorfa*.

